

Συντελεστές || Της σύνταξης || Βιβή Μαρκάτου, Πίσω από τον Πίτερ Ράμπιτ ||
Σάββας Μαυροματίδης, Ο Νίκος Καζαντζάκης ως μεταφραστής παιδικής λογοτεχνίας || Γιώργος Σεφέρης, Ινδικό παραμύθι ||
Μιχαέλα Αντωνίου, Κάτσε, θα σου πω ένα παραμύθι... ή πώς αφηγούμαστε ένα παραμύθι ||
«Επικοινωνώντας με το αίσθημα, με τον κραδασμό της φωνής...»: Συνέντευξη της Αγνής Στρουμπούλη ||
Αντώνης Παπαθεοδούλου, Ο ραφτάκος των λέξεων (αудиοbook) || Αναστάσης Πινακουλάκης, Σούσι ||
Παυλίνα Μάρβιν, 36ο Παγκόσμιο Συνέδριο της IBBY στην Αθήνα || Σωτήρης Ρούσσος, Ελευσίνα, 1979: Στην Παιδική Βιβλιοθήκη ||
Προωθώντας το ελληνικό παιδικό βιβλίο στο εξωτερικό: Συνέντευξη της Αυγής Δαφερέρα ||
Μάρια Μπαχά, Το 24ωρο του εικονογράφου || «Πατρίδα μας τα παιδικά μας χρόνια»: Οι ιδρυτές των Εκδόσεων Μάρτης ||
Θέατρο για βρέφη και παιδιά: Συνέντευξη της Ξένιας Καλογεροπούλου || Χρήστος Χριστόπουλος, Θεατρικές παραστάσεις για παιδιά βασισμένες σε βιβλία,
2017/18 και 2018/19 || Ειδήσεις || Τελευταία σελίδα

AKT

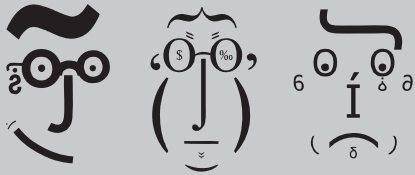
ΑΝΩ
ΚΑΤΩ
ΤΕΛΕΙΑ

Σημεία για το βιβλίο και την ανάγνωση

#4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Φίκος, «Volatiliium», καμβάς 4x2 μ., 69η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου της Φρανκφούρτης (Οκτ. 2017), με αφορμή την έκδοση του βιβλίου «Όταν μεγαλώσω...» (Φίκος-Ρ. Παππά, σειρά «Τσαλαπετεινός», Νεφέλη 2018)

Η **Μιχαέλα Αντωνίου** γεννήθηκε στον Πειραιά και μεγάλωσε στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη. Είναι απόφοιτος της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου και του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ. Εκπόνησε την διδακτορική της διατριβή στο Goldsmiths, University of London. Έχει παίξει στο θέατρο και τον κινηματογράφο, και έχει διδάξει σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την Αγγλία. Μπλέχτηκε με το ΑΚΤ# επειδή αγαπά τα βιβλία. Για τον ίδιο λόγο άρχισε να γράφει. Μέχρι στιγμής έχει γράψει το θεατρικό έργο *Χωρίς τίτλο λόγω αμνησίας* που ανέβηκε στην Αθήνα σε συνεργασία με το ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας και έχει εκδώσει δύο αστυνομικά μυθιστορήματα, *Η Μαργαρίτα και τα Ηλιοτρόπια* (2015) και *Η Μαργαρίτα και η θάλασσα* (2017), που κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Μαρμαρα. Έπεται συνέχεια...

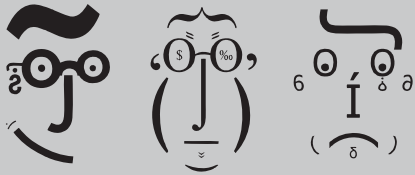
Η **Μαριάννα Δεβετζή** είναι απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (ΕΚΠΑ), τώρα μεταπτυχιακή φοιτήτρια στην Ιστορία της Τέχνης του ίδιου Τμήματος.

Η **Άννα Καρακατσούλη** είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ευρωπαϊκής Ιστορίας και Πολιτισμού στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, ασχολείται με την Ιστορία του Βιβλίου και την Ιστορία της Αποικιοκρατίας και φέρει την ευθύνη του επί της οθόνης τεύχους., ankaraka@theatre.uoa.gr

Η **Παυλίνα Μάρβιν** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1987, μεγάλωσε όμως στην Ερμούπολη της Σύρου. Σπούδασε ιστορία, και συνεχίζει. Μελέτησε ποίηση στο διετές εργαστήρι του Ιδρύματος Τάκη Σινόπουλου, κι από τότε δεν σταμάτησε ποτέ. Υπήρξε συνεκδότρια του περιοδικού Τεφλόν. Εργάζεται, μεταξύ άλλων, ως εμπυκώτρια ομάδων, για παιδιά μικρά και λίγο πιο μεγάλα. Κείμενά της δημοσιεύονται σε έντυπα και διαδικτυακά περιοδικά. Το 2017 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Κίχλη η συλλογή της *Ιστορίες απ' όλον τον κόσμο μου*.

Η **Βιβή Μαρκάτου** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1992. Σε ηλικία 8 χρονών μετακόμισε και έζησε στον Νομό Φωκίδας. Το δελφικό τοπίο και η παραδοσιακή ζωή μακριά από την πρωτεύουσα ήταν καταλυτικά για την διαμόρφωση του χαρακτήρα της. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών ΕΚΠΑ, Γραφιστικής του ΔΙΕΚ Λαμίας, με MSc στο Computer Animation από το University of Portsmouth. Είναι εικονογράφος παιδικών βιβλίων, συγγραφέας με πάνω από 20 δημοσιευμένα έργα, ενώ παράλληλα ασχολείται με το ραδιόφωνο ως εξωτερική ανταποκριτής του Γαλαξία fm. Το 2009 τιμήθηκε με το πρώτο πανελλήνιο βραβείο ραδιοφωνικής παραγωγού σε διαγωνισμό υπό την αιγίδα της UNESCO.

Η **Μάρια Μπακά** γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Ζωγραφική στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και Θεατρικό Κοστούμι στο College of Art του Εδιμβούργου. Έχει παρουσιάσει έργα της σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις σε Ελλάδα και εξωτερικό, έχει εικονογραφήσει πολλά βιβλία για παιδιά και εφήβους και έχει σχεδιάσει σκηνικά και κοστούμια για θεατρικές και τηλεοπτικές

παραγωγές. Μεταξύ άλλων, έχει τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο Εικονογράφησης, με το Βραβείο Εικονογράφησης του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και πρόσφατα με το TigerCreate Adventure Book Competition Award.

Ο **Σάββας Μαυροματίδης** γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1984. Μυθήθηκε στον μαγικό χώρο της Ιστορίας και της Τέχνης, βλέποντας πίνακες του πατέρα του και ξεφυλλίζοντας βιβλία. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία και συνεχίζει με Τέχνη μεσαιωνική γιατί αυτός ο άμοιρος ο Μεσαιώνας ασκεί μια γοητεία! Επιμένει να διαβάζει λογοτεχνία όπου σταθεί κι όπου βρεθεί.

Ο **Αναστάσης Πινακουλάκης** γεννήθηκε στην Αθήνα το 1992 και σπούδασε Παιδαγωγικά και Θεατρολογία στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει παρακολουθήσει μαθήματα θεατρικής γραφής στο Εθνικό Θέατρο, στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και στο Κέντρο Ελληνικών Σπουδών του Harvard στο Ναύπλιο. Ασχολείται συστηματικά με την αρθρογραφία και τη δημιουργική γραφή. Μέχρι στιγμής έχει παρουσιάσει τέσσερα έργα του στην σκηνή.

Ο **Σωτήρης Ρούσσος** γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Ελευσίνα και είναι Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Διαβάζει και φοράει γυαλιά από έξι χρονών.

Η **Χριστίνα Στεφανίδου** γεννήθηκε το 1980 και μεγάλωσε στην Αθήνα, αλλά δεν κατοικεί πια εκεί. Αποκεντρώθηκε για να μυρίσει τη θάλασσα. Έκανε σπουδές στη διαφήμιση, τη δημοσιογραφία και το digital marketing. Γράφει, κρυφά, από τα δώδεκα. Πριν από δύο χρόνια αποφάσισε, επιτέλους, να βγει από το συρτάρι. Τώρα γράφει, όχι πια κρυφά, και ελπίζει να το κάνει μέχρι τα εκατόν δώδεκα.

Η **Χριστίνα Τσαπρούνη** είναι καθηγήτρια φιλόλογος και διδάσκει σε φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης μαθητές Λυκείου. Προσφάτως ολοκλήρωσε τις σπουδές της στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, μαθαίνει σουπιδικά και ονειρεύεται να κάνει θεατρικό παιχνίδι σε παιδιά στη Σουηδία.

Ο **Χρήστος Χριστόπουλος** γεννήθηκε και ζει στην Αθήνα. Όταν ήταν μικρός ήθελε να γίνει τσολιάς. Μετά ήθελε να πουλάει λουλούδια. Όταν μεγάλωσε, σπούδασε φωτογραφία, υποκριτική και ακόμα σπουδάζει. Δούλεψε σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για τον άνθρωπο και το περιβάλλον, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα, στην επικοινωνία και τις πωλήσεις. Τώρα ασχολείται με το θέατρο, το θεατρικό παιχνίδι και τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Από τον Απρίλιο 2018 διανύουμε το έτος της Αθήνας ως Παγκόσμιας Πρωτεύουσας του Βιβλίου και ένας εντυπωσιακός αριθμός εκδηλώσεων και δράσεων στοχεύουν ειδικά στην προώθηση της ανάγνωσης στην παιδική ηλικία και στην προβολή του παιδικού βιβλίου. Ο Δήμος της Αθήνας, κινητές και σταθερές βιβλιοθήκες συμμετέχουν σε εκστρατείες ανάγνωσης, οργανώνουν εκθέσεις, ειδικά αφιερώματα (π.χ. «Αστυνομική λογοτεχνία για παιδιά 8-12 ετών», «Βιβλία σε ρόδες για πολύ μικρούς αναγνώστες», «Τα βιβλία, οι ταινίες, η μουσική μου», και πάρα πολλά ακόμα) και εκπαιδευτικά προγράμματα, υποδέχονται θεατρικά και μουσικά δρώμενα βιβλιοφιλικής θεματικής. Σκοπός είναι να προσελκύσουν το ενδιαφέρον παιδιών και γονιών και να τους φέρουν (πιο) κοντά στο βιβλίο και την ανάγνωση. Κεντρική διοργάνωση της ενότητας «Η Μεγάλη Γιορτή της Ανάγνωσης» υπήρξε το 36ο Διεθνές Συνέδριο της IBBY με θέμα «Η Ανατολή συναντά τη Δύση μέσα από τα βιβλία των παιδιών και τα παραμύθια», από τις 30 Αυγούστου έως και την 1η Σεπτεμβρίου 2018.

Δεν διαθέτουμε στοιχεία ακόμη για την απήχηση αυτών των εκδηλώσεων στο αναγνωστικό κοινό κάθε ηλικίας, άλλωστε δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα. Ο πλούτος τους όμως συνάδει με τον δυναμισμό του ελληνικού παιδικού βιβλίου. Στον εξειδικευμένο αυτόν τομέα της αγοράς έχουμε εξαιρετικά αποτελέσματα από Έλληνες δημιουργούς, συγγραφείς όπως και εικονογράφους, που βρίσκουν ανταπόκριση και στις αγορές του εξωτερικού, από την Κίνα ως την Φρανκφούρτη. Το πιστοποιούν οι γόνιμες ανταλλαγές και τα συμβόλαια που κλείνουν οι Έλληνες εκδότες στις μεγάλες διεθνείς εκθέσεις βιβλίου. Θα λέγαμε μάλιστα ότι αυτή η επιτυχημένη εξωστρέφεια είναι ευκολότερη για τα παιδικά βιβλία όπου η εικονογράφηση έχει μεγάλη βαρύτητα και το κείμενο είναι πολύ συχνά μικρής έκτασης περιορίζοντας το κόστος της μετάφρασης και καθιστώντας τα πιο ελκυστικά.

Παραδόξως μέχρι το 2008/09, πριν την κρίση δηλαδή, ο ορίζοντας φαινόταν πολύ πιο κλειστός. Η αγορά του ελληνικού παιδικού βιβλίου αναπτυσσόταν βέβαια με ταχείς ρυθμούς αναφορικά με τον αριθμό των τίτλων που εκδίδονταν κάθε χρόνο και τον κύκλο εργασιών των εκδοτών. Όταν οι ετήσιοι τίτλοι πλησίαζαν τους 10.500, το παιδικό βιβλίο ξεπερνούσε το 20% της συνολικής παραγωγής σύμφωνα με τις τελευταίες μετρήσεις του ΕΚΕΒΙ (Η βιβλιοπαραγωγή στην Ελλάδα 2008). Ο χώρος ωστόσο μονοπωλείτο από 4-5 μεγάλους εκδότες, που εξέδιδαν πάνω από 80 τίτλους βιβλίων για παιδιά κάθε χρόνο έχοντας εξασφαλίσει αποκλειστικά συμβόλαια συνεργασίας με μεγάλους οίκους του εξωτερικού, και λειτουργούσε ουσιαστικά σαν μια κλειστή αγορά. Επιπλέον τις περισσότερες φορές τα βιβλία που κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα εισάγονταν έτοιμα εικονογραφημένα και σελιδοποιημένα από τους ξένους εκδότες και απλά προστίθετο το κείμενο στα ελληνικά. Ακόμα και ιστορικοί καθιερωμένοι εκδοτικοί οίκοι που προσπάθησαν να εισχωρήσουν σε αυτό το κερδοφόρο πεδίο εγκαινιάζοντας αξιόλογες και πρωτότυπες σειρές, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν μετά τους πρώτους τίτλους.

Σήμερα το τοπίο έχει αλλάξει και παρατηρούμε με χαρά μια πληθώρα νέων εκδοτών, σε παραδοσιακούς οίκους και σε νέα εγχειρήματα, να εκδίδουν βιβλία για παιδιά με σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη, εξαιρετική εικονογράφηση από Έλληνες δημιουργούς και οικολογική ευαισθησία. Αυτό που δεν εμφανίζει ανάλογη ανάπτυξη είναι δυστυχώς ο τομέας των παιδικών και των σχολικών βιβλιοθηκών. Ο θεσμός που εγκαινιάστηκε με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση 1996-2000 του τότε Υπουργού Παιδείας Γεράσιμου Αρσένη, δεν βρήκε την απαραίτητη υποστήριξη και έσβησε στη λήθη... Γίνεται τώρα μια προσπάθεια

αναβίωσης και επέκτασής του και στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, δυστυχώς όμως χωρίς τους απαραίτητους πόρους που θα επέτρεπαν σε μια τέτοια προσπάθεια να τελεσφορήσει (τόσο σε υποδομές όσο και σε ανθρώπινο δυναμικό). Από την πλευρά του Υπουργείου Πολιτισμού, η συμπερίληψη στα κύρια σχέδια της νέας Υπουργού, Μυρσίνης Ζορμπά, δράσεων με άξονες «Πολιτισμός και παιδί» καθώς και «Νέοι και παιδιά» και «Νέοι δημιουργοί και καλλιτέχνες» είναι ασφαλώς ενθαρρυντική εφ' όσον αυτές υποστηριχθούν με συνέπεια και συνέχεια.

Στο 4ο τεύχος της *Άνω Κάτω Τελείας* εστίασαμε λοιπόν στο θέμα «Βιβλίο και Παιδί» και δώσαμε τον πρώτο λόγο στους δημιουργούς. Εικονογράφοι (Μάρια Μπαχά), παραμυθάδες (Αγνή Στρουμπούλη), θεατράνθρωποι (Ξένια Καλογεροπούλου), εκδότες (Μάρτης) και λογοτεχνικοί πράκτορες (Αγνή Δαφερέρα), αφοσιωμένοι στα παιδιά και το παιδικό βιβλίο, μας μίλησαν για τη δουλειά τους στην σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Οι δυσκολίες υφίστανται, ο τόνος όμως είναι αισιόδοξος, η νέα γενιά δημιουργεί καλές προσδοκίες για το μέλλον. Το τεύχος μας περιλαμβάνει ακόμη την παρουσίαση του Νίκου Καζαντζάκη ως μεταφραστή παιδικής λογοτεχνίας, τεχνικές οδηγίες για μια πετυχημένη αφήγηση παραμυθιού στους μικρούς πλην αλλ' όμως απαιτητικούς ακροατές, την εμπειρία ενός νεαρού (τότε) χρήστη της πρώτης παιδικής βιβλιοθήκης στην Ελλάδα και την καταγραφή των θεατρικών παραστάσεων για παιδιά που βασίστηκαν σε βιβλία κατά την περυσινή σαιζόν αλλά και εκείνες που θα παρουσιαστούν εφέτος στα θέατρα της Αθήνας.

Το ακουστικό βιβλίο του τεύχους είναι το *Ο ραφτάκος των λέξεων* του Αντώνη Παπαθεοδούλου (εκδ. Μεταίχιμο).

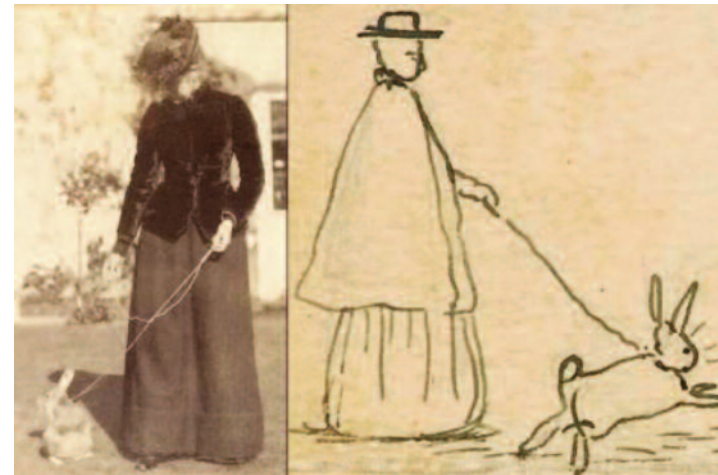
Διαβάστε και ακούστε με απόλαυση!

Πίσω από τον Πίτερ Ράμπιτ

Ο θαυμαστός κόσμος της Βεατρίκης Πόττερ

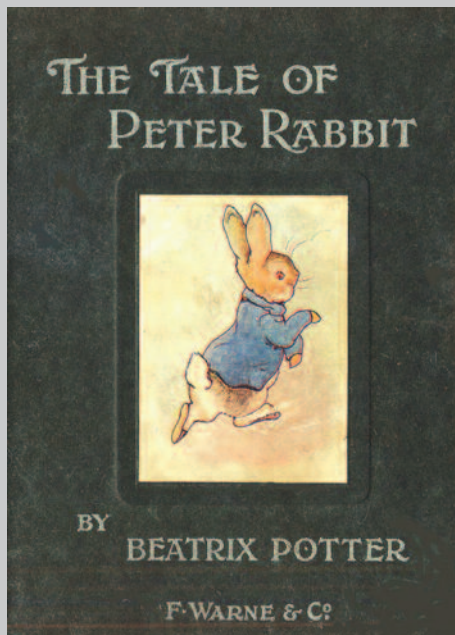
της Βιβής Μαρκάτου

Από τους κλασικούς εικονογράφους και παραμυθάδες, κάποιοι ξεχώρισαν με τις ιστορίες τους μιλώντας για κάστρα, πριγκίπισσες, θρύλους, μάγους και μάγισσες. Υπήρχαν όμως και κάποιοι που σαν τον Αίσωπο ασχολήθηκαν με το βασίλειο των ζώων και την ζωή αυτών. Ίσως από τους γνωστότερους εικονογράφους και παιδικούς συγγραφείς, η Βεατρίκη Πόττερ (Beatrix Potter, 1866-1943) αποτέλεσε ξεχωριστή μορφή στον κόσμο της παγκόσμιας παιδικής λογοτεχνίας. Ως γυναίκα της υψηλής αγγλικής κοινωνίας έλαβε κατ' οίκον εκπαίδευση από γκουβερνάντες και είχε την πολυτέλεια να ασχοληθεί με την τέχνη της υδατογραφίας και να μελετήσει την ανατομία πολλών ζώων. Αν και οι κοινωνικές συμβάσεις της εποχής δεν της επέτρεψαν να ακολουθήσει ανώτερες σπουδές, τα σχέδια και οι ακουαρέλες της έχαιραν μεγάλης εκτίμησης μεταξύ των ειδικών των φυ-

σικών επιστημών για την ακρίβεια στην απόδοση φυτών και ζώων. Οι πιο αγαπημένοι της ήρωες ήταν τα ζώα της φάρμας, του δάσους και ιδιαίτερα του λαχανόκηπου. Ήταν οι μικροί δίποδοι και τετράποδοι ήρωες της, που έγιναν δημοφιλείς ήδη από την εποχή της όπως ο Πίτερ Ράμπιτ, ο Τομ Κίτεν, η Τζεμίμα, η Πάντλ Ντακ κ.λπ.

Η Βεατρίκη Πόττερ εξέδωσε το πρώτο βιβλίο της για παιδιά, το *Η Ιστορία του Πήτερ Ράμπιτ* (The Tale of Peter Rabbit), το 1901 χρηματοδοτώντας η ίδια την έκδοση αλλά αμέσως ακολούθησε δεύτερη εμπορική έκδοση το 1902 από τον οίκο Frederick Warne & Co, που θεμελίωσε έτσι τη φυσιογνωμία του ως επιτυχημένος οίκος παιδικών βιβλίων. Ο ζωντανός, καθόλου διδακτικός τόνος των ιστοριών της και η υψηλή ποιότητα της εικονογράφησης χάρισαν αμέσως μεγάλη επιτυχία στα βιβλία της. Η καριέρα της ως εικονογράφου και συγγραφέα όχι μόνο της εξασφάλισαν τα απαραίτητα για την επιβίωσή της αλλά χάρη στα έσοδα από τις πωλήσεις των βιβλίων της αγόρασε ένα σπίτι κοντά στην ορεινή Περιοχή των Λιμνών (Lake District) στη Βορειοδυτική Αγγλία, όπου ήταν και ο μαγικός κόσμος των παιδικών της χρόνων. Η Βεατρίκη Πόττερ επέλεξε να αφήσει την πολυτελή ζωή της πόλης και εγκαταστάθηκε στην επαρχία, δίπλα στους φίλους της, τα ζώα και την ηρεμία της φύσης. Συνέχισε να γράφει εκεί

και να εμπνέεται και με τα βιβλία της αλλά και τον οξύ της νου, κατάφερε να συμβάλει στην διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της Λίμνης και της γύρω κοιλάδας.

Διατήρησε την φυσική κατάσταση της Λίμνης, αποτρέποντας την αγορά της γης από μεγαλοαστούς που θα κατέστρεφαν τον αγροτικό χαρακτήρα της, αγόρασε τη γη και την παρέδωσε στους αγρότες για να την καλλιεργούν και να την φροντίζουν (η περιοχή κηρύχθηκε Εθνικό Πάρκο το 1951 για το φυσικό κάλλος της). Ο Πίτερ Ράμπιτ μπορούσε έτσι ελεύθερα να τριγυρίζει στα περιβόλια και με τις σκανταλιές του να χαλάει τα καλά του ρούχα, που μόλις είχε φορέσει. Οι ιστορίες του Πίτερ έχουν μεταφραστεί σε πάρα πολλές γλώσσες. Μεταφέρθηκαν επίσης στο θέατρο και τον κινηματογράφο. Το 1982 το BBC παρουσίασε τις «Ιστορίες της Βεατρίκης Πόττερ» (Tales of Beatrix Potter). Το 2006 ο Chris Noonan σκηνοθέτησε την ταινία-ντοκιμαντέρ της ζωής της Βεατρίκης με πρωταγωνίστρια την Rene Zellweger και τον Ewan McGregor στον ρόλο του εκδότη της ενώ στους κινηματογράφους αυτή τη στιγμή παρουσιάζεται ο Πίτερ Ράμπιτ και πάλι σε νέες περιπέτειες μαζί με όλους τους ήρωές της, στην ομώνυμη ταινία *Πίτερ Ράμπιτ* (2018). Στη μνήμη της δόθηκε, τον Δεκέμβριο 2017, το όνομά της στον αστεροειδή 13975 Beatrixpotter.

Πηγές:

Miss Potter, 2006, documentary, Chris Noonan, Phoenix Pictures and Momentum Pictures in association with BBC.

The Beatrix Potter Collection Vol 1 & 2, Wordsworth editions, 2014.

Ο Νίκος Καζαντζάκης ως μεταφραστής παιδικής λογοτεχνίας¹

του Σάββα Μαυροματίδη

Εάν παρατηρήσουμε την πνευματική παραγωγή του Νίκου Καζαντζάκη κατανοούμε πως πρόκειται για ένα πνεύμα ανήσυχο, αλλά και δεκτικό, έτοιμο να συλλάβει κάθε δόνηση της ξένης πνευματικής ζωής. Πέραν των μυθιστορημάτων, των ποιητικών συλλογών, των ταξιδιωτικών του συγγραμμάτων, της *Οδύσειας*, της αρθρογραφίας του σε εφημερίδες, των σχολικών εγχειριδίων, μιας *Ιστορίας της Ρωσικής Λογοτεχνίας*, της πλούσιας επιστολογραφίας του και μιας σειράς από κινηματογραφικά σενάρια (που δεν γυρίστηκαν ποτέ), ο Καζαντζάκης ασχολείται συστηματικά με τη μετάφραση σημαντικών δημιουργών αλλά και παιδικής λογοτεχνίας. Έτσι, έχει να παραθέσει μια πληθώρα μεταφράσεων που περνούν από τα ομηρικά έπη στα κλασικά έργα (Δάντης, Θερβάντες) και σε επιστημονικά, φιλοσοφικά και ποιητικά κείμενα (Πλάτωνας, Μακιαβέλι, Γκαίτε, Νίτσε, Μπερξόν, κ.ά.), όπως και σε βιβλία για παιδιά και εφήβους.

Σε αυτή την τελευταία κατηγορία συμπεριλαμβάνονται βιβλία που ο συγγραφέας αναλαμβάνει για λογαριασμό των οίκων Δημητράκου και Ελευθερουδάκη. Μεταφράζει έτσι Ιούλιο Βέρν (*Οι πειρατάι του Αιγαίου, Περιπέτειες Κινέζου στην Κίνα, Η χώρα των αδαμάντων, Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες, Από τον Καύκασο στο Πεκίνο, Η πλωτή πολιτεία, Μιχαήλ Στρογκώφ, Ροβήρος ο κατακτητής*), Έντ. Τζωρτζ Μπάλνερ-Λύπτον (*Οι τελευταίες ημέρες της Πομπηίας*), Μαίυν Ρηντ (*Ροβινσώνες*), Χάρριετ Μπήτσερ Στόου (*Το καλύβι του μπαρμπα-Θωμά*), Τσαρλς Ντίκενς (*Ολιβερ Τουίστ. Ιστορία ενός ορφανού παιδιού*), Τζόνναθαν Σουίφτ (*Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ*), Βάλντεμαρ Μπόνσελς (*Μάγια η Μέλισσα*), Γκοπάλ-Μουκέρι (*Ο εφέφας Καρί*), Αλφόνς Ντωντέ (*Το μικρούλικο*), κ.ά. Το μεταφραστικό έργο του Καζαντζάκη από τα γαλλικά μπορεί να χωρισθεί σε δύο περιόδους: σε αυτήν των ετών 1911-1915, όπου μιλάμε για λόγια μετάφραση, και σε εκείνη των ετών 1931-1943, οπότε μεταφράζει ή διασκευάζει εφηβική λογοτεχνία ή λογοτεχνία που θεωρείται «εφηβική».²

Πώς όμως ο Καζαντζάκης καταπιάνεται με την παιδική λογοτεχνία; Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα η ακριβής εξιστόρηση του παρελθόντος και η προσεκτική μελέτη του παρόντος αποτελούν επιδιώξεις της ιστορικής και λαογραφικής έρευνας αλλά και της λογοτεχνικής έκφρασης. Παράλληλα με την αναθεώρηση της σημασίας της παιδικής ηλικίας – καθώς αυτή αναγνωρίζεται ως ξεχωριστή περίοδος της ζωής του ανθρώπου με τα δικά της γνωρίσματα– κινούνται τόσο η παιδαγωγική επιστήμη (με τις συστηματικές της αναζητήσεις γύρω από τον παράγοντα παιδί), όσο και η ανάπτυξη του παιδικού περιοδικού τύπου, ενώ αλλαγές σημειώνονται και στον χώρο της λογοτεχνικής παραγωγής που απευθύνεται σε παιδιά και εφήβους. Βρισκόμαστε ακόμα στα χρόνια όπου προτάσσεται μια λογοτεχνία «απόλυτα εθνοκοιμημένη» στα πλαίσια συνύφανσης

1. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τους ανθρώπους εκείνους χάρη στη βοήθεια των οποίων κατέστη δυνατή η εμπειριστατωμένη έρευνα και η ολοκλήρωση του παρόντος άρθρου. Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Θανάση Αγάθο (Επίκουρο Καθηγητή Νεοελληνικής Φιλολογίας, ΕΚΠΑ), τη Διευθύντρια του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη, Βαρβάρα Τσάκα, και ιδιαιτέρως τη μελετητρία του έργου του Καζαντζάκη, Χριστίνα Αργυροπούλου (συγγραφέα, επίτιμο σύμβουλο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, για την άμεση και θερμή ανταπόκρισή της στο αίτημά μου, τις βιβλιογραφικές της επισημάνσεις και την τροφοδοτήσή της ερευνάς μου με υλικό από την προσωπική της βιβλιοθήκη και το υπό έκδοση πόνημά της με τίτλο *Καζαντζακικά Μελετήματα*.

2. Σεσίλ Ιγγλέση-Μαργέλλου, «Ο Νίκος Καζαντζάκης μεταφράζει "εφηβική" γαλλική λογοτεχνία», *Νέα Εστία*, τχ. 1806 (Αφιέρωμα στον Νίκο Καζαντζάκη, Δεκ. 2007), σσ. 1082-1089.

της ηθικής με την εθνική αγωγή. Πατριδογνωσία και ηθογραφία συμπλέκονται στους θεματικούς και ιδεολογικούς προσανατολισμούς της λογοτεχνίας που απευθύνεται σε ενήλικες και παιδιά.

Το παιδικό βιβλίο στην Ελλάδα ωφελήθηκε σε θέματα αισθητικής και γλώσσας με την οργάνωση και ανάπτυξη θεσμών (Εκπαιδευτικός Όμιλος, 1910) και την κινητοποίηση ανθρώπων που υπηρέτησαν την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1917, που στόχο είχαν την αισθητική και ιδεολογική (επανα)διαμόρφωσή του έναντι του αφόρητου διδακτισμού που κυριαρχούσε στο παρελθόν. Έτσι, στην περίοδο μεταξύ των δύο Παγκοσμίων πολέμων, η λογοτεχνία για παιδιά διανύει μια περίοδο άνθισης με τη συγγραφή πληθώρας αναγνωστικών βιβλίων για το δημοτικό σχολείο, τη συμμετοχή όλων των γνωστών ονομάτων της Λογοτεχνίας εκείνης της εποχής (μεταξύ των οποίων και ο Καζαντζάκης) σε διαγωνισμούς συγγραφής αυτών των βιβλίων, την εμπέδωση νέων αισθητικών και παιδαγωγικών αντιλήψεων, την πύκνωση γυναικών συγγραφέων, την επικράτηση της δημοτικής στο σύνολο της Παιδικής Λογοτεχνίας (με σημαντική τη συμβολή του Καζαντζάκη), τη θεματολογική διεύρυνση, την εμπέδωση του παιδικού θεάτρου, την εκδήλωση εντονότερου ενδιαφέροντος από τους εκδοτικούς οίκους και την καλλιέργεια όλων των λογοτεχνικών ειδών.³ Η ελληνική παιδική λογοτεχνία βασίστηκε στο ξεκίνημά της –όπως και κάθε εθνική παιδική λογοτεχνία– στην εισαγόμενη μεταφρασμένη παιδική λογοτεχνία μέχρι να αποκτήσει τη δική της προσωπική έκφραση. Έτσι, η μετάφραση/διασκευή διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο τόσο στη διαμόρφωση των κωδίκων της εγχώριας παραγωγής, όσο και στην οικοδόμηση της προσωπικής συγγραφικής ταυτότητας των ίδιων των δημιουργών/μεταφραστών. Η μετάφραση αποκτά δημιουργικό ρόλο και χαρακτηρίζεται ως καινοτόμος δύναμη στο εσωτερικό λογοτεχνικό πολυσύστημα.⁴

Τα έργα του Καζαντζάκη απευθύνονται σε ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό ή καλύτερα σε όλες τις ηλικίες. Για μια εποχή για την οποία δεν διαθέτουμε πολλά παιδαγωγικά δεδομένα, η λογοτεχνία καθίσταται μαρτυρία, όπως θα δούμε διερευνώντας την περίπτωση του Καζαντζάκη. Το ενδιαφέρον του Καζαντζάκη για την παιδική λογοτεχνία συνιστά απότοκο μιας πολυσχιδούς διεργασίας που έχει τις ρίζες της σε μια ποικιλία παραγόντων:

α) στην αναζήτηση οικονομικών πόρων μέσω της συγγραφής και (κυρίως) της μετάφρασης/διασκευής έργων ξένης παιδικής λογοτεχνίας, καθώς, αν και έκανε συχνά ο ίδιος την επιλογή των προς μετάφραση έργων, εργαζόταν ως αμειβόμενος μεταφραστής,

β) στην έγνοια του για το παιδί, κάτι που φαίνεται από τα νεανικά του χρόνια με τη συμμετοχή του σε διαγωνισμούς συγγραφής σχολικών βιβλίων,

3. Β. Δ. Αναγνωστόπουλος, «Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία», στο Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος – Δανάη Σουλιώτη (επιμ.), *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας*, Φλώρινα 2012, σ. 14-15.

4. I. Even-Zohar, *Polysystem Studies*, (A special issue of) *Poetics Today* 11 (1990), σ. 47-49. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του *Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες*, όπου ο Καζαντζάκης αποδίδει τον Πασπαρτού ως «Πολυτεχνά». Πρόκειται για επιλογή του Καζαντζάκη, αντί για το γνωστό –στα ελληνικά δεδομένα– «πολυτεχνίτης». Εδώ έχουμε ένα παράδειγμα καζαντζακικής παρέμβασης σε καίρια στοιχεία του πρωτότυπου, που ωστόσο λειτουργεί αποτελεσματικά στο διασκευασμένο σύνολο: ο Πασπαρτού αποδεικνύεται πολυτεχνίτης, αφού έχοντας περάσει από πολλά επαγγέλματα, φανερώσει τη δυνατότητά του να προσαρμόζεται σε καινούριες καταστάσεις.

γ) στη σταθερή θέση του αναφορικά με τη γλώσσα γραφής, δηλαδή τη δημοτική, οπότε αυτό το νέο (για τα τότε ελληνικά δεδομένα) είδος λογοτεχνίας συνιστούσε κατάλληλο πεδίο δράσης και προώθησης των βασικών γλωσσικών πεποιθήσεών του,

δ) στην επαφή που απέκτησε με το ξένο παιδικό βιβλίο όσο διέμενε στο εξωτερικό, οπότε και ενισχύθηκε το ενδιαφέρον του για το παιδικό και νεανικό ανάγνωσμα.⁵

Άλλωστε, το θέμα της εκπαίδευσης και το έργο των δασκάλων εμπεριέχονται στα μείζονα έργα του: *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* (1946), *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* (1948), *Ο Καπετάν Μιχάλης* (1950), *Οι Αδερφοφάδες* (1954), καθώς και στην αυτοβιογραφία του *Αναφορά στον Γκρέκο*.⁶ Ο ίδιος γράφει τα ιστορικά μυθιστορήματα για παιδιά *Στα παλάτια της Κνωσού* και *Ο Μέγας Αλέξανδρος*,⁷ ενώ στην αλληλογραφία του με τη Γαλάτεια, η πρώτη του σύζυγος ζητά τη γνώμη του και τον πληροφορεί για τη συγγραφική της δράση γύρω από την παιδική λογοτεχνία.⁸ Συχνά στις μεταφράσεις του Καζαντζάκη αναγράφονταν απλώς τα αρχικά του (Ν.Κ.) ή άλλοτε απουσίαζε οποιοδήποτε στοιχείο του.⁹

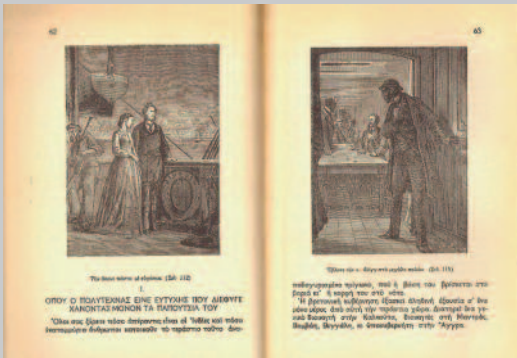
5. Μαριάννα Σπανάκη, *Ο Καζαντζάκης και η Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα 2011, σ. 43-46.

6. Κωνσταντίνος Δ. Μαλαφαντής, «Ο αυταρχικός δάσκαλος στην παιδαγωγική πράξη και στη λογοτεχνία», στο Γ. Παπαντωνάκης – Διαμαντή Αναγνωστοπούλου, *Εξουσία και Δύναμη στην Παιδική και Νεανική Λογοτεχνία*, Αθήνα 2010, σ. 108.

7. Κατά τον Φάνη Κακριδή, ο Καζαντζάκης είχε συλλάβει τις πλοκές αυτών των έργων κατά την περίοδο 1914-1922, καθώς αναφορικά με το *Ο Μέγας Αλέξανδρος* η παρουσίαση μιας επιτυχημένης εκστρατείας θα ήταν δύσκολο να είχε συνθεθεί ως παιδικό βιβλίο μετά το 1922, ενώ ο τρόπος που ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ταιριάζει με τη βενιζελική εξόρμηση, όπως αυτή ξεκίνησε από τη Μακεδονία το 1916. Το μυθιστόρημα δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στο περιοδικό του Μεταξά *Νεολαία* και συγκεκριμένα στα φύλλα 19-52 (10/02/1940-28/9/1941). Η άποψη αυτή του Κακριδή συνάδει χρονικά με το εγχείρημα του Καζαντζάκη να εξοικονομήσει πόρους από τα σχολικά αναγνώσματα: Θησέας και Μεγαλέξανδρος ήταν από τα πρώτα πρόσωπα που θα σκεφτόταν κανείς, αν αποφάσιζε να γράψει παιδικά αφηγήματα, κατάλληλα προς στήριξη του μαθήματος της Ιστορίας στο Δημοτικό σχολείο εκείνη την περίοδο. Τα δυο παιδικά ιστορικά μυθιστορήματα του Καζαντζάκη γράφηκαν μεταξύ των δύο Παγκοσμίων Πολέμων (οπότε και ο συγγραφέας είχε νωπές μνήμες από την παραμονή του στη Γερμανία), αλλά είχαν διαφορετική εκδοτική τύχη, αφού ο ίδιος έκανε προσπάθειες –μέχρι το 1943– να διαθέσει το *Στα Παλάτια της Κνωσού* σε εκδοτικό οίκο. Οι κινήσεις του Καζαντζάκη σταματούν στα χρόνια της Αντίστασης. Στοιχείο ενδεικτικό είναι η εμμονή που διακατέχει τον Θησέα (τον κεντρικό ήρωα), να καταστρέψει την Κρήτη «διά πυρός και σιδήρου», εμμονή που ο ίδιος τη δικαιολογεί ως αναγκαία πράξη, ώστε να πάψει η –παρακμασμένη– μινωική Κνωσός να αποτελεί εμπόδιο στον νέο πολιτισμό της Αθήνας. Οι σκέψεις αυτές που διατυπώνονται στο μυθιστόρημα δεν ήταν δυνατόν να γράφονταν, ούτε και να υπήρχε η πρόθεση από τον συγγραφέα να διαβασθούν στα 1942-1943, δηλαδή μετά τη Μάχη της Κρήτης (1941). Εάν το μυθιστόρημα είχε γραφεί και εκδοθεί εκείνη την περίοδο, τότε οι αναγνώστες θα είχαν κάθε λόγο να συσχετίσουν τους Γερμανούς με τους ξανθούς βαρβάρους της πλοκής του. Να σημειώσουμε πως στα χρόνια της Αντίστασης ο Καζαντζάκης είχε καταπιαστεί με τη συγγραφή του *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, κάτι που σχετίζεται και με την παύση –από πλευράς του– κάθε απόπειρας εξεύρεσης εκδότη για το *Στα Παλάτια της Κνωσού*. Το μυθιστόρημα, τελικά, εκδόθηκε το 1981. Βλ. σχετικά: Φάνης Ι. Κακριδής, «Ο "Μέγας Αλέξανδρος" του Ν. Καζαντζάκη» στο *Πεπραγμένα Επιστημονικού Δημέρου «Νίκος Καζαντζάκης. Σαραντα χρόνια από τον θάνατό του»* (Χανιά, 1-2 Νοεμβρίου 1997), Χανιά 1998, σ. 119-126· Ελπινίκη Νικολουδάκη-Σουρή, «Νίκου Καζαντζάκη Στα παλάτια της Κνωσού: ζητήματα ταυτότητας και ετερότητας στην προοπτική της σύνθεσης των ιστορικών χαρακτήρων», εισήγηση στο Επιστημονικό Συνέδριο «Ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Κρητικός Πολιτισμός», Ηράκλειο-Μυρτιά (Βαρβάρου), 28-30 Σεπτεμβρίου 2007, http://keimena.ece.uth.gr/main/t21/06_nikoloudaki-souri.pdf

8. Ελπινίκη Νικολουδάκη-Σουρή, «Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος και η συνεργασία της Γαλάτειας και του Νίκου Καζαντζάκη στη συγγραφή Αναγνωστικών για το Δημοτικό Σχολείο», στο Χριστίνα Αργυροπούλου (επιμ.), *Αφιέρωμα: Νίκος Καζαντζάκης και Εκπαίδευση*, Αθήνα 2008, σ. 30-32.

9. Ιουλίου Βερν, *Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες*, εισαγωγή Χριστίνα Αργυροπούλου, μτφ. Ν. Καζαντζάκης, Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, Ηράκλειο – Μυρτιά 2010, σ. V-VI.

Σημαντική πηγή για το μεταφραστικό έργο του για παιδιά και τη συνεργασία του με εκδότες της Αθήνας, αναφορικά με αυτή την πτυχή της δράσης του, συνιστούν οι επιστολές του με τον Παντελή Πρεβελάκη και οι μαρτυρίες της Ελένης Καζαντζάκη. Σύμφωνα με τον πρώτο, ο Καζαντζάκης μεταφράζει ή διασκευάζει ξένη παιδική λογοτεχνία κατά το διάστημα 1930-1931, όταν βρίσκεται ανάμεσα στην Αίγινα και το Gottesgab της τότε Τσεχοσλοβακίας. Στις 17/7/1930 ο συγγραφέας αναφέρει στον φίλο του πως «τώρα γράφω, διασκευάζω παιδικά βιβλία για τον Ελευθερουδάκη. Με ενδιαφέρουν πολύ και κάνω με χαρά αυτή την κοινέε [αγγορεία]. Βρήκα μερικά εξάιρετα», ενώ ο Πρεβελάκης σημειώνει ότι «τα παιδικά βιβλία που ο Καζαντζάκης διασκεύασε ή μετέφρασε κείνο το καλοκαίρι [του 1930] τα έβγαλε ο Ελευθερουδάκης στην Παιδική Βιβλιοθήκη του τον άλλο χρόνο...».¹⁰ Η Ελένη Καζαντζάκη μας μεταφέρει τα λόγια του ίδιου του δημιουργού: «Ας μεταφράσουμε και μια σειρά παιδικά βιβλία. Χωρίς να ξεχάσουμε τον μεγάλο πρωτοπόρο, τον Ιούλιο Βερν».¹¹ Σχετική μαρτυρία διαθέτουμε πάλι από τον Πρεβελάκη: «Από τα ξημερώματα έως τις 3 το απόγευμα δουλεύω Οδύσεια, τρώγω λίγο γάλα κι αρχίζω και μεταφράζω Ιούλιο Βερν».¹²

Ως προς τον τρόπο επιλογής και διασκευής των έργων μαρτυρείται τόσο η σχετική αυτονομία που είχε ο Καζαντζάκης στην επιλογή των έργων («Του λέω [του Ελευθερουδάκη] να μου στείλει τα παιδικά βιβλία ή να μου πει ποια θέλει να επεξεργαστώ, κι αυτός τίποτα! Γράφω λοιπόν κι εγώ ωστόσο ένα σωρό βιβλία, διασκευάζω τα πιο καλά που βρήκα –μερικά εξάισια– και μαζεύω στοίβες χειρόγραφα. Ίσως νάχω ίσαμε τον Οκτώβρη 20-24 βιβλία για παιδιά. Σκέφτομαι να γράψω του Δημητράκου και να του προτείνω συνεργασία. Τι λέτε;»), όσο και ο τρόπος εργασίας του. Ο Καζαντζάκης επιχειρούσε να μειώσει εκτενείς αφηγήσεις ή να αφαιρέσει στοιχεία που ίσως δυσκόλευαν τα παιδιά-αναγνώστες («... Δεν τα μεταφράζω, τα προσαρμόζω με πολλήν ελευτερία και σε μερικά προσθέτω ολόκληρα κεφάλαια, απ' όλα δε σχεδόν αφαιρώ πλήθος φλυαρίες. Ως τώρα έστειλα του Ελευθερουδάκη δύο, και θα του στείλω κι άλλα δύο. Χρήματα στέλνει τακτικά.... Θα 'ταν καλό [αναφερόμενος στην πρότασή του να συνεργαστεί στην Παιδική Βιβλιοθήκη του Ελευθερουδάκη], γιατί μπορούσα να του δίδω κάθε μήνα ένα βιβλίο [δεν του έγραφα φυσικά πόσα έχω έτοιμα] κι έτσι θα 'μαι ήσυχος κάμποσους μήνες. Σ' ένα μήνα μπορώ να γράψω άνετα πέντε βιβλία από εκατό δακτυλογραφημένες σελίδες. Μα δεν το λέω στους εκδότες, να μην νομίσουν ότι η εργασία είναι τόσο εύκολη όσο φαίνεται»].¹⁴

Φαίνεται πως ο Καζαντζάκης διαλέγει να μεταφράσει βιβλία, τα οποία έχουν ήδη κατακτήσει ευρεία μερίδα του αναγνωστικού κοινού στις χώρες όπου έχουν κυκλοφορήσει και έχουν καθιερωθεί στον ευρωπαϊκό κανόνα της παιδικής λογοτεχνίας. Έτσι, σε γράμμα που απευθύνει στον Πρεβελάκη (13/01/1932), ευρισκόμενος ο ίδιος στο Gottesgab, παραγγέλλει από αυτόν έργα του Βερν: «Όμως έχω ανάγκη από έναν Verne (γιατί ο Δημητράκος ακόμα δεν απαντά να μου στείλει βιβλία να μεταφράσω, όπως υποσχέθηκε, και μένω άεργος). Σας παρακαλώ πολύ να παραγγείλετε σε κανένα βιβλιοπωλείο να σας βρουν ένα από τα βιβλία

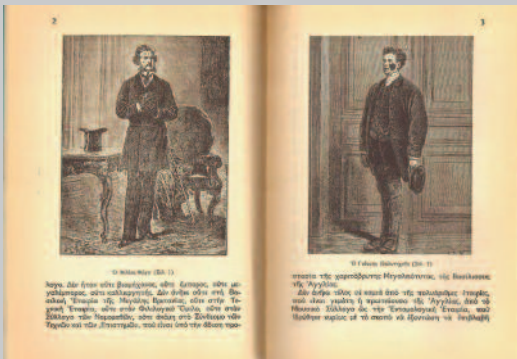
10. Παντελής Πρεβελάκης – Νίκος Καζαντζάκης, *Τετρακόσια Γράμματα του Καζαντζάκη στον Πρεβελάκη*, Αθήνα 21984, σ. 211.

11. Ελένη Καζαντζάκη, *Νίκος Καζαντζάκης. Ο Ασυμβίβαστος*, Αθήνα 1983.

12. Πρεβελάκης – Καζαντζάκης, *ό.π.*

13. *Ο.π.*, σ. 215.

14. *Ο.π.*, σ. 217.

τούτα του Jules Verne έκδοση Hetzel,¹⁵ που έχει εικόνες: a) Pays de fourrures, b) Voyage au centre de la terre, c) Village aérien (ένα μονάχα, αν δεν υπάρχει το α τότε το β κ.λπ.). Του ξεσκίζετε το δέσιμο και το πετάτε για να μην έχουμε περιττό βάρος, και μου το στέλνετε όχι συστημένο (για οικονομία). Αν δεν υπάρχει μια έκδοση Hetzel (πολλά εξαντλήθηκαν), τότε άλλη έκδοση ει-κονογραφημένη».¹⁶

Πράγματι, «ορισμένες από τις μεταφράσεις του έφεραν διαφοροποιήσεις, προσθήκες και εκτενείς περικοπές καθώς και διαφορετικά επεισόδια από αυτά που περιλαμβάνονταν στο πρωτότυπο».¹⁷ Όταν ο Καζαντζάκης διασκευάζει τα έργα αυτά έχει στο νου του το παιδί-αναγνώστη. Γι' αυτό αφαιρεί γεωγραφικές λεπτομέρειες και πραγματολογικά στοιχεία, που θεωρεί ότι πιθανώς θα ξένιζαν τον νεαρό Έλληνα αναγνώστη. Ο μεταφραστής παίζει ιδιάζοντα ρόλο στις περιπτώσεις όπου η ιδεολογία του –σε απόκλιση, στην περίπτωση του Καζαντζάκη, από την ιδεολογία της κοινωνίας του ή του προς μετάφραση κειμένου– συιστά για τον ίδιο σημαντικότερο διαμορφωτικό παράγοντα στη διαχείριση των πολιτισμικών αναφορών του πρωτογενούς κειμένου. Αυτό είναι το παράδειγμα μίας εκ των μεταφράσεών του, του έργου *Η καλύβα του μπαρμπα-θωμά* (Ελευθερουδάκης, 1931), όπου δεν συμμορφώνεται με ιδεολογικούς προσανατολισμούς τόσο του πολιτισμού-πηγή, όσο και του πολιτισμού-στόχου, λόγω είτε της προσωπικότητάς του, είτε της προσωπικής του ιδεολογίας ή της πρότερης εμπειρίας του.¹⁸ Όπως προειδοποιεί και ο ίδιος, πρόκειται για διασκευή με σημαίνουσες αποκλίσεις από το πρωτότυπο (συστηματική απαλοιφή των συχνών αναφορών στη χριστιανική πίστη και των επικλήσεων στη θεϊκή προστασία, αποφυγή ταύτισης των θετικών αφηγηματικών χαρακτήρων με το προφίλ του καλού χριστιανού).¹⁹

Ο Καζαντζάκης ενισχύει την παραστατικότητα της αφήγησης, επεξηγεί τυχόν μη οικείες στον αναγνώστη καταστάσεις και δίνει έμφαση σε στοιχεία του λόγου, μετατρέποντας για παράδειγμα χωρία πλάγιου λόγου σε ευθύ. Κατορθώνει να μην αλλοιώσει τον αρχικό ιδεολογικό πυρήνα και τον περιπετειώδη χαρακτήρα των έργων, παρά το γεγονός πως σε αυτές τις διασκευές προτάσσονται τα συγγραφικά του ενδιαφέροντα και το προσωπικό του ύφος. Ο ίδιος ως δημιουργικός συγγραφέας αφήνει στα έργα αυτά τα ίχνη της δικής του συγγραφικής τέχνης, ενώ η διαδικασία της μετάφρασης μοιάζει με μαθητεία –από πλευράς του ιδίου– στο πρωτότυπο.²⁰ Τα κείμενα των ξένων συγγραφέων λειτουργούν για τον Κρητικό ως γόνιμες πηγές

15. Ο Pierre-Jules Hetzel ήταν ο εκδότης του Βερν, ο οποίος μεταξύ των ετών 1863-1905 εξέδωσε τη σειρά των Voyages Extraordinaires (συνολικά 54 μυθιστορήματα).

16. Παντελής Πρεβελάκης – Νίκος Καζαντζάκης, *ό.π.*, σ. 281. Να σημειώσουμε εδώ πως, αναφορικά με τα μεταφρασμένα από τον Καζαντζάκη έργα παιδικής λογοτεχνίας που συνοδεύονται από εικονογράφηση, παρατηρείται πολλές εικόνες να προηγούνται του κείμενου, παραπέμποντας σε επόμενες σελίδες. Η Χριστίνα Αργυροπούλου εξετάζει την άποψη πως πρόκειται πιθανώς για παιδαγωγική τεχνική της περιόδου, ώστε το παιδί να φυλλομετράει πάλι τις σελίδες του βιβλίου, σαν ένα είδος παιχνιδιού και επαναανακάλυψης. Βλ. σχετικά: Ιουλίου Βερν, *Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες*, εισαγωγή Χριστίνα Αργυροπούλου, μτφ. Ν. Καζαντζάκης, Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, Ηράκλειο – Μυρτιά 2010.

17. Μ. Σπανάκη, *ό.π.*, σ. 322.

18. Σοφία Γαβριηλίδου, «Ο διαπολιτισμικός χαρακτήρας της μεταφρασμένης παιδικής λογοτεχνίας», εισήγηση στην ημερίδα *Παιδί και Δικαιώματα. Η πρόταση της παιδικής λογοτεχνίας*, Τελλόγλειο Ίδρυμα 10/9/2009, σ. 7.

19. *Ο.π.*

20. Μ. Σπανάκη, *ό.π.*, σ. 324.

άντλησης θεμάτων,²¹ αφηγηματικών υποδειγμάτων και τρόπων ανασύνθεσης των πληροφοριών του, αλλά και ως οδηγός για τη συγγραφική επιτυχία, εφόσον είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει εκείνα τα στοιχεία που καθιστούσαν τα έργα αυτά δημοφιλή σε άλλες χώρες.

Μέσα από τις μεταφράσεις, όμως, ο Καζαντζάκης αναδεικνύεται σε πνευματικό δημιουργό και σημαντικό παιδαγωγό.²² Η λογοτεχνία δεν αντιγράφει τη ζωή, αλλά συνθέτει εξ αρχής μια κοινωνική πραγματικότητα. Ο συγγραφέας μπορεί –με την παιδεία, τον ιδεολογικό προσανατολισμό, τον ψυχισμό του– να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο κοινωνικό περιεχόμενο των έργων του. Τα παιδικά μυθιστορήματά του Καζαντζάκη και οι μεταφράσεις του στοχεύουν στο μαθητικό κοινό της χώρας, στην τόνωση της φιλαναγνωσίας. Οι ιδέες που εκφράζονται στα Αναγνωστικά,²³ τα μυθιστορήματα και τις μεταφράσεις του συνιστούν ένα αμάλγαμα των αντιλήψεών του για την τέχνη και τη ζωή, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μέσα από τις σπουδές του, τις προσωπικές αισθητικές του αναζητήσεις, τις νεανικές του εμπειρίες (στα χρόνια πριν από την Κρητική Πολιτεία, 1898-1913), τις ευρωπαϊκές ιδέες από τις οποίες επηρεάζεται. Η ιδεολογία του διαμορφώνεται μέσα από αυτές τις ιδέες, την άνοδο της αστικής τάξης και τις πολιτικές ζυμώσεις των αρχών του 20ού αιώνα. Οι εθνικές καταστροφές (1922) τον επηρεάζουν, ωθώντας τον σε πιο απόλυτες γλωσσικές θέσεις, όπως την ταύτιση γλώσσας και πατρίδας, κατ' αντιστοιχία με τη σολωμική ταύτιση γλώσσας και ελευθερίας.²⁴ Ως μέλος του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ο Καζαντζάκης λαμβάνει μέρος στη γενικότερη πολιτική του θεσμού αυτού, επιχειρώντας την ενδυνάμωση της εθνικής αυτογνωσίας και των αναγκών που είχε η σύγχρονή του Ελλάδα, όπως και την

21. Διάθεση του Βερν είναι να συνδυάσει την Αρχαιότητα με τις σύγχρονες ανακαλύψεις και τις θαλάσσιες αναζητήσεις των Ευρωπαίων. Στο *Ροβήρος ο Κατακτητής* έχουμε αναφορές στις περιοχές που είχε διασχίσει ο στρατός του Αλεξάνδρου ή και λεπτομέρειες που θυμίζουν το ταξίδι του Νεάρχου. Στο ίδιο έργο βλέπουμε το ενδιαφέρον του Βερν για τη διαδικασία της ανάτασης (προσπάθειες να εφευρεθούν τα κατάλληλα μέσα για ταξίδια στο διάστημα), που σχετίζεται με τα πειράματα του Δαίδαλου *Στα Παλάτια της Κνωσού*. Ακόμη και στο *Ο γύρος του κόσμου σε ογδόντα ημέρες* υπάρχει αντιστοιχία της διάρκειας του ταξιδιού του Φογκ με εκείνο του Νεάρχου (80 ημέρες), οπότε και γίνεται μια σύνδεση του μυθιστορήματος *Ο Μέγας Αλέξανδρος* με το έργο του Βερν. Ίσως εδώ –μέσω των ημερών που κράτησε το ταξίδι και στα δύο έργα– να έχουμε έναν κοινό τόπο στη λογοτεχνία για παιδιά ως προς τη διάρκεια των ταξιδιών που κάνουν τον γύρο του κόσμου. Η αναφορά στη φράση «κατοχή» στη γη, που αναφέρει ο Καζαντζάκης με τον Αλέξανδρο (όταν φθάνει στην Ασία) και με τον Θησέα (*Στα Παλάτια της Κνωσού*), συνδέεται με τον πυρήνα των αφηγημάτων του Βερν, που είναι η επέκταση των Δυτικών προς όλο τον κόσμο μέσα από εκστρατείες και άλλες επιχειρήσεις με τη συνεπικουρία των τεχνολογικών επιτευγμάτων, όπως και των θαρραλέων αποστολών που έκαναν διάφορα πρόσωπα που διέθεταν τεχνολογία και την απαραίτητη ψυχική δύναμη, για να ανταπεξέλθουν σε ό,τι συναντούσαν στη διαδικασία της επέκτασης των Ευρωπαίων στην Αφρική και την Ασία. Βλ. Μ. Σπανάκη, *ό.π.*, κεφ. 12.

22. Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, «Ο Καζαντζάκης και οι νέοι», στο Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, *Φιλολογικές Διαδρομές Β'*, Αθήνα 1998, σ. 103.

23. Η Ελένη Καζαντζάκη μας πληροφορεί πως «Ο Νίκος κάθεται και γράφει για τις πέντε τάξεις του Γυμνασίου. Εγκρίνονται και τα πέντε. Φαντάζουμε ότι θα τον βοήθησε και η Γαλάτεια, όμως ο Νίκος την παρακάλεσε να τα υπογράψει μόνο εκείνη». Στα Αναγνωστικά ως συγγραφέας φέρεται μόνο η Γαλάτεια. Το όνομα του Καζαντζάκη αποσιωπάται είτε λόγω του ότι η αναφορά του ονόματός του προκαλούσε προστριβές (τις οποίες ο ίδιος αντιμετώπιζε με δυσφορία), είτε διότι ο ίδιος δεν ήταν διατεθειμένος να υποχωρήσει σε τυχόν αλλαγές στη γλώσσα αυτών των χειριδίων. Η Ελένη Καζαντζάκη αναφέρει ότι ποιήματα και συνεργασίες του Καζαντζάκη για σχολικά βιβλία δημοσιεύθηκαν με το δικό της όνομα, όπως συνέβη και στο παρελθόν με τη Γαλάτεια. Βλ. σχετικά: Ελένη Καζαντζάκη, *Νίκος Καζαντζάκης. Ο Ασυμβίβαστος*, Αθήνα 1983.

24. Ελευθερία Γιακουμάκη, «Η επανέκδοση της Οδύσειας του Νίκου Καζαντζάκη», στο Χρίστος Αλεξίου (διευθ.), *Θέματα Λογοτεχνίας*. Αφιέρωμα: Θερβάντες – Καζαντζάκης 35 (2007), σ. 149.

ελάττωση της εξάρτησης της εκπαίδευσης από τους αρχαίους προγόνους.²⁵ Ήδη από το 1909 με άρθρο του στον *Νουμά* τάσσεται υπέρ της δημοτικής, δηλώνοντας πως «ο κόσμος των αισθημάτων είναι απροσπέλαστος στην Καθαρεύουσα»· κι είναι αυτό ακριβώς που επιθυμεί να κάνει ο ίδιος με τη δημοτική: να εμβαθύνει στη δική του ψυχή.²⁶

Το έργο ενός μεταφραστή παιδικής λογοτεχνίας, ιδιαίτερα στην παραγμένη περίοδο του Μεσοπολέμου, είναι ευαίσθητο από την άποψη της διάπλασης των νεαρών στελεχών της κοινωνίας. Παράλληλα, στον εκδοτικό κόσμο της εποχής κυριαρχεί το αίτημα για μια μετάφραση προσιτή στο κοινό αφήνοντας ελευθερία στον μεταφραστή. Το νέο λογοτεχνικό κείμενο που προκύπτει από τον Καζαντζάκη αναδεικνύει τις αρετές του πρωτότυπου στην νχήεσσα, όπως χαρακτηρίζει ο ίδιος την ελληνική γλώσσα, γεμάτη με την αναπαραστατική δύναμη και το ύφος της γραφής του,²⁷ ενώ «προσαρμόζει το ύφος της μεταφραστικής του εργασίας στα παιδιά και τους εφήβους, απαλλάσσοντας τον λόγο του από τον μακροσκελή υποτακτικό λόγο του πρωτότυπου, επιλέγοντας τον διάλογο ή τις ερωτήσεις και καλλιεργώντας το μυστήριο, που εξάπτει τη φαντασία των εφήβων».²⁸ Αυτή είναι και η συμβολή του στην παιδεία των μικρών Ελλήνων: εναποθέτει κοιτάσματα στον νου και στην ψυχή τους, που χάρη στη διαδικασία της μεταμόρφωσης καθίστανται με τον καιρό νέα ύλη.²⁹

Οι μεταφράσεις του Καζαντζάκη εισαγάγουν τους μικρούς αναγνώστες σε νέα πολιτισμικά δεδομένα και αντιλήψεις, εκπαιδεύοντάς τους στον πλούτο της πολιτισμικής πολυμορφίας και γοπεύοντάς τους μέσα από την εκμάθηση στη διαφορετικότητα. Οι αφηγηματικές τεχνικές του και οι στόχοι που θέτει προς πραγμάτωση μέσω της μετάφρασης συνεισφέρουν στη λειτουργική εισδοχή του κειμένου στον πολιτισμό-στόχο, καθώς τα έργα που μεταφράζει διαβάζονται με φυσικότητα, χωρίς να δημιουργούν στα παιδιά κούραση ή σύγχυση. Κατά την Χριστίνα Αργυροπούλου «η θητεία του στο παιδικό βιβλίο συνέβαλε στη συγκρότηση των μύθων του και στην αμεσότητα των ηρώων των μυθιστορημάτων του, γιατί στον Καζαντζάκη ζωή και συγγραφή δεν διαχωρίζονται. Μέσα από την παιδική και εφηβική λογοτεχνία προβάλλονται ήρωες και αντιήρωες, ήθη και έθιμα, ταξιδιώτες ως ερευνητές του άγνωστου τότε κόσμου, στοιχεία που εντοπίζονται με πληρότητα στα μυθιστορήματά του...».³⁰

Στα πλαίσια αυτής της διαπολιτισμικής πτυχής της μετάφρασης, αλλά και των βιοποριστικών λόγων, εξαιτίας των οποίων ο Καζαντζάκης ασχολήθηκε για τόσο μεγάλο διάστημα της ζωής του με τη μετάφραση, δεν είναι άσχετος ο διορισμός του (το 1947) στη θέση συμβούλου της λογοτεχνίας στην UNESCO, έχοντας ως κύρια αποστολή του τη γεφύρωση των πολιτισμών μέσα από την

25. Ελπ. Νικολουδάκη-Σουρή, *ό.π.*, σ. 34.

26. Αλεξάνδρα Ζερβού, «Ο Καζαντζάκης μεταφραστής του Πλάτωνα: Το αυτοείδωλο, ο εκλεκτικισμός του Victor Cousin και η προεξαγγελία της μεταγενέστερης ποιητικής», *Σύγκριση / Comparaison* 23 (2012), σ. 100. Φυσικά, η γλώσσα γραφής του Καζαντζάκη δεν είναι αμιγώς δημοτική, αφού προτιμά ρηματικές και άλλες καταλήξεις της καθαρεύουσας ή ενσωματώνει στον λόγο του λέξεις ιδιωματικές.

27. Χριστίνα Αργυροπούλου, *Καζαντζακικά Μελετήματα*, (υπό έκδοση), σ. 291.

28. *Ό.π.*, σ. 291.

29. Ελπ. Νικολουδάκη-Σουρή, «Νίκου Καζαντζάκη *Στα παλάτια της Κνωσού*». Βλ. υποσημείωση 8.

30. Χριστίνα Αργυροπούλου, *ό.π.*, σ. 291.

Ο Νίκος Καζαντζάκης με την Ελένη Σαμίου (μετέπειτα Ελένη Ν. Καζαντζάκη) στο Gottesgab της Τσεχοσλοβακίας, της σημερινής Τσεχίας. Τέλη Δεκεμβρίου 1931 (<https://goo.gl/Nt6Vpw>).

προώθηση μεταφράσεων παγκόσμιων κλασικών έργων.³¹ Βλέπουμε τον Καζαντζάκη να κινείται ως επαγγελματίας συγγραφέας, όπως και άλλοι συγγραφείς στην Ευρώπη,³² με τα ταξίδια, την ενασχόλησή του με τη μετάφραση/διασκευή, τη συγγραφή σχολικών αναγνωσμάτων, την επιδίωξη γνωστοποίησης των πονημάτων του (μεταφράζοντάς τα ο ίδιος και επιχειρώντας να βρει μόνος του εκδότες) στο εξωτερικό. Το οικονομικό όφελος από τις μεταφράσεις παιδικών βιβλίων δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλο, λόγω του πληθωρισμού, και δεν κατόρθωσε να στηρίξει με αυτές την παραμονή του στο εξωτερικό. Εντούτοις, οι μεταφράσεις του διακρίνονται από υψηλό επίπεδο ποιότητας, αισθητικής και έγνοιας για το παιδί-αναγνώστη, ενώ μέσω αυτών επιτυγχάνονται και άλλα κεκτημένα: καλλιεργείται και εδραιώνεται η δημοτική γλώσσα· τα γλωσσικά και κοινωνικά ενδιαφέροντα του ίδιου ως δημοτικιστή συμπορεύονται με τη φιλεκπαιδευτική φιλοσοφία του· το κοινό έρχεται σε άμεση επαφή με το έργο μεγάλων ξένων δημιουργών, αμετάφραστων έως τότε στο ελληνικό περιβάλλον, ενώ μια τέταρτη θετική διάσταση είναι αυτή των επιδράσεων που δέχονται άλλοι Έλληνες λογοτέχνες από τις μεταφράσεις του.³³

31. Βλ. Χρ. Αργυροπούλου, Εισαγωγή Ν. Καζαντζάκης, σ. 15. Παραιτείται από αυτή τη θέση το 1948, προκειμένου να αφιερωθεί ολοκληρωτικά στο συγγραφικό του έργο. Σύμφωνα με τη στενή φίλη και συνεργάτη του στην UNESCO, Ιβέτ Ρενού, «ο ίδιος δεν ήταν ευτυχής στην UNESCO, καθώς σκοπός της ζωής του ήταν το γράψιμο... Καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας του δεν είχε καθόλου χρόνο για γράψιμο, γι' αυτό και θεωρούσε πως η δουλειά του "έκλεβε" χρόνο...».

32. Μ. Σπανάκη, *ό.π.*, σ. 52.

33. Αναφέρομαι στην περίπτωση του Εμπειρικού και συγκεκριμένα στην *Οκτάνα* και στον *Μεγάλο Ανατολικό*, όπου διακρίνουμε τη σύμπλευση των βασικών συνιστωσών αυτών των δυο έργων με κεντρικά μοτίβα της *Οδύσειας* του Καζαντζάκη και τις επιρροές από την καζαντζακική μετάφραση της *Πλωτής Πολιτείας* του Βερν. Βλ. σχετικά: Δημήτρης Καλοκύρης, «Καζαντζάκης – Εμπειρικός: Δεκατρία στοιχεία για ένα ενδεχόμενο αμφίβιο», Έρη Σταυροπούλου – Θανάσης Αγάθος (επιμ.), *Νίκος Καζαντζάκης. Παραμορφώσεις, Παραλείψεις, Μυθοποιήσεις*, Αθήνα 2011, σ. 152-158.

Ινδικό παραμύθι

Κάτω απ' τις κουβαροσουκιές
 κάθετα η λωτομάτα
 κόβει ντομάτα για σαλάτα
 καδάμπες και γαντζιές.

Πώς τραγουδεί τζιντζιριστά
 κι οι μπαμπουκαλαμιώνες
 με τους αμπανοζιοδεντρώνες
 γνέφονται στα λιμνιά...

Ω, φρίκη! ξάφνου απ' τους δρυμούς
 πηδήσανε οι αρτζούνες!
 Με κάτι φλογερές μουτσούνες
 και με κακούς σκοπούς

κινήσανε κοπαδιαστά
 να βρουν τον άσο κούπα
 της κόρης που ήταν σαν τουλούπα
 στου Γάγγη τα νερά...

Μα η διαλεχτή των Νισχιαντχών
 αρτζούνες δεν εσκιάχτη
 και στο κοπάδι έβγαλε τ' άχτι
 τ' ασύ των Βινταρμπκχών.

Κι όταν εφύγαν μουλωχτά
 πέρα στις αμαλάκες είπε:
 «Α στο διάολο μαλάκες!...»
 κι έφαγε ανόρεχτα.

Λονδίνο, 7. 11. 1931

Κάτσε, θα σου πω ένα παραμύθι... ή πώς αφηγούμαστε ένα παραμύθι

της Μιχαέλας Αντωνίου

Από μικρή, πολύ μικρή, τότε που ταλαιπωρούσα τη γιαγιά μου να μου διαβάσει παραμύθια για να κοιμηθώ, αλλά ποτέ δεν κοιμόμουν γιατί πάντα ήθελα να ακούσω το τέλος της ιστορίας, μ' άρεσε να μου διηγούνται παραμύθια και να μπαίνω στον κόσμο τους. Κι όταν το πρώτο παραμύθι τελείωνε ήθελα κι άλλο κι έπειτα άλλο μέχρι που ο λαιμός της καλής μου της γιαγιάς στέγνωσε και μου 'λεγε: «Φτάνει πια, κοιμήσου!»

Από τότε λοιπόν είχα τρεις τόμους, δερματόδετους, με σκούρο μπορντώ εξώφυλλο που έγραφαν με χρυσά, περήφανα, καλλιγραφικά γράμματα: *Ο Κόσμος των Παραμυθιών*. Μέσα σ' αυτές τις σελίδες ήταν κρυμμένες η Κοκκινোসκουφίτσα, η Σταχτοπούτα και η Χιονάτη, ως οι απόλυτες πρωταγωνίστριες, αλλά κι ο αλπτάκος ο Αλαντίν, σύσσωμοι οι 40 κλέφτες και φυσικά αυτός που με τρόμαζε και με αναστάτωνε περισσότερο απ' όλους, ο αιμοβόρος Κυανοπώγωνας με την περίεργη νεαρή σύζυγο και το σκοτεινό, ματωμένο δωμάτιο. Αυτοί οι τρεις τόμοι και η φωνή της γλυκιάς μου της γιαγιάς με έμαθαν να ακούω παραμύθια.

Η αλήθεια είναι πως αυτή η ωραία, ευαίσθητη και ειλικρινής εισαγωγή μου, που αντικατοπτρίζει πιθανώς τις αναμνήσεις μιας πλειονότητας, μοιάζει σημάδι της λογικοκρατίας των τελευταίων αιώνων, οπότε το παραμύθι έπαψε να είναι ο φορέας μεταβίβασης της πολιτισμικής κληρονομιάς και «υποβιβάστηκε σε επιπόλαιη διασκέδαση για γέρους και παιδιά: υπερβολικά νέοι ή υπερβολικά γέροι για να σκεφτούν».¹

Όμως αυτό δεν θα είναι ένα κείμενο όπου θα μιλήσουμε για τα παραμύθια, αλλά για το πώς μπορούμε να μιλήσουμε τα παραμύθια. Πώς μπορούμε να τα αφηγηθούμε και να τα γεμίσουμε με τους ήχους, τις μουσικές και τα χρώματα που στις λέξεις τους ξεχειλίζουν από παντού; Αυτή ήταν μια ανησυχία που είχα όταν βρέθηκα αντιμέτωπη με το χαρτί και αμέτρητους, λαίμαργους ακροατές.

Η θεατρική μου παιδεία μού έδινε κάποια εργαλεία, όμως σίγουρα δεν υπαγόρευε κάποιον ξεκάθαρο τρόπο για ανάγνωση. Σ' αυτό το κείμενο, συνοπτικά και με πολύ αιδώ, θα προσπαθήσω να καταθέσω κάποιες ιδέες για το πώς μπορείς να διηγηθείς ένα παραμύθι σ' ένα ή περισσότερα παιδιά και να το ευχαριστηθείς όσο και αυτά (μη σου πω περισσότερα).

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να έχει στο μυαλό σου κανείς όταν λέει ένα παραμύθι είναι αυτό ακριβώς, πως λες/διηγείσαι/αφηγείσαι μια ιστορία με αρχή, μέση και τέλος. Η αίσθηση ότι ξέρεις τι συμβαίνει και ότι το μεταβιβάζεις στους ακροατές δεν πρέπει να σε εγκαταλείπει ποτέ. Εάν δίνεις στους ακροατές τη σιγουριά ότι έχεις την πλήρη εποπτεία του υλικού σου, ότι ξέρεις ακριβώς τι σου γίνεται, χωρίς όμως να κάνεις τον έξυπνο, τότε θα σε ακολουθήσουν στην περιπέτεια. Επιπλέον, δύο παράμετροι είναι αυτές που θα καθορίσουν την αφήγησή σου: το περιβάλλον – ο χωροχρόνος – του παραμυθιού και οι ήρωές του.

Το κυριότερο στοιχείο που οφείλεις να μεταβιβάσεις στον μικρό ακροατή είναι η ατμόσφαιρα, η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι ήρωες εντός του τόπου και της εποχής που δρουν. Για να το καταφέρεις αυτό πρέπει να δημιουργείς στο μυαλό

1. Πάολα Σανταγκοστίνι, *Πώς να διηγούμαστε ένα παραμύθι... και να επινοούμε άλλα εκατό*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2003, 13-15.

σου τις εικόνες όσων αφηγείσαι, να οριοθετείς, δηλαδή, το περιβάλλον και να του δίνεις ουσία και ζωή, να φτιάχνεις στο μυαλό σου ένα σύμπαν και να έχεις ως στόχο να συμπαρασύρεις τους ακροατές σου. Να βλέπεις στη φαντασία σου τα επιβλητικά παλάτια με τα μεγάλα παράθυρα, τα ψηλά δέντρα του σκοτεινού δάσους, να ακούς το ποτάμι που κελαρύζει, τους κάστορες που ροκανίζουν τα κούτσουρα, τα πουλιά που κελαπούν. Από τη στιγμή που οι εικόνες βρίσκονται στο μυαλό σου, μπορείς να τις περιγράψεις ηχητικά και να τις μεταβιβάσεις. Θα δεις ότι καθώς συντίθενται οι εικόνες στη φαντασία σου, η αφήγηση αλλάζει ποιότητες, η φωνή διαφοροποιείται, ο τόνος εναλλάσσεται. Το άξιο προσοχής είναι πως αυτές οι ποιότητες δεν είναι ίδιες για όλους, αντιθέτως είναι, κατά κανόνα, διαφορετικές κι αυτό μας κάνει όλους δυνάμει ιδιαίτερα ικανούς, πιθανούς αφηγητές.

Για να ενισχυθεί η αφήγηση περαιτέρω είναι δυνατό να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στους ήχους που υπάρχουν στο παραμύθι. Μπορείς δηλαδή να κάνεις με το στόμα σου τον άνεμο να φυσήσει δυνατά, τον κεραυνό να βροντήξει με τα πόδια ή τα βήματα να αντηχήσουν χτυπώντας τα χέρια. Παράλληλα μπορείς να εμπλέξεις τον/ους ακροατή/ές να συνδημιουργήσουν το αφήγημα, βοηθώντας και αυτός/οί στη δημιουργία των ήχων με ολόκληρο το σώμα. Η συμμετοχή των παιδιών στην αφήγηση ενδυναμώνει την ενσυναίσθηση, αφού καταφέρνουν να αποτελέσουν κι αυτά μέρος της ιστορίας και ταυτίζονται με τα παθήματα αλλά και τη λύτρωση των ηρώων. Αντίστοιχη λειτουργία μπορεί να επιτελέσει η επανάληψη συγκεκριμένων λέξεων (μαγικών ή άλλων) που μπορεί να γίνεται σε από κοινού αφήγηση αφηγητή και παιδιών.

Στα περισσότερα παραμύθια τα αντικείμενα, τα ζώα, τα φυτά παίρνουν φωνή και μιλάνε από μόνα τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον λοιπόν έχει πώς θα μπορέσουμε να παραστήσουμε αφηγηματικά όλους αυτούς τους ετερόκλητους χαρακτήρες, ώστε να γίνουν ελκυστικοί στους ακροατές μας. Η διαφοροποίηση του τόνου και του βάθους των φωνών είναι ένας τρόπος, ο πιο απλός και ο πιο συνηθισμένος. Όμως προϋποθέτει ότι οι αφηγητές θα έχουν την κατάλληλη φωνητική γκάμα για να υποστηρίξουν τους ήρωες ενός παραμυθιού και αυτό είναι σπάνιο. Πόσες πια διαφορετικές φωνές μπορεί να έχει ένας άνθρωπος; Η αλλαγή στο χόχρωμα μπορεί λοιπόν να συνδυαστεί με τη διαφοροποίηση του ρυθμού της αφήγησης ανάλογα με τον ομιλούντα. Ένας καλός ήρωας θα μπορούσε να έχει πιο ανάλαφρη, σταθερή φωνή που προφέρει με σχετικά γρήγορη ταχύτητα, ένας κακός ήρωας να έχει πιο αργό και αιχμηρό τέμπο και ούτω καθεξής. Με αυτό τον τρόπο οι 'διαφορετικές' φωνές από έναν αφηγητή μπορούν να πολλαπλασιαστούν και να κάνουν το παραμύθι συναρπαστικό.

Σε γενικές γραμμές, ο ρυθμός μπορεί να δηλώσει πολλά για τους μεμονωμένους χαρακτήρες, αλλά και για την ίδια τη ροή της ιστορίας, φτιάχνοντας μια λαμπερή εισαγωγή, περιγράφοντας γοητευτικούς ήρωες, εντείνοντας το σασπένς και εδραιώνοντας το καλό τέλος.

Η διήγηση παραμυθιών στα παιδιά δίνει πρόσβαση στο εσωτερικό κόσμο τους εμψύχοντας τους την ελπίδα, αφού πάντα ξεφεύγει ο ήρωας από την απόλυτη καταστροφή.² Όπως άλλωστε ανέφερε, εξαιρετικά εύστοχα, ο Gregory Maguire, κεντρικός

1. *Ο.π.*, 48-49.

ομιλητής στο συνέδριο της IBBY στην Αθήνα τον Ιούνιο 2018 (βλ. κείμενο της Π. Μάρβιν παρακάτω), παραθέτοντας τα λόγια ενός μεταφραστή του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν, «δεν υπάρχει παραμύθι που να υποστηρίζει τον ισχυρό έναντι του αδυνάτου. Ένα φασιστικό παραμύθι θα ήταν παραλογοισμός». Έτσι, τα παραμύθια και στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή μας εξακολουθούν να χτίζουν τον κόσμο των παιδιών, να τους δίνουν αρχές, να χαράσσουν ηθικές επιταγές, να γίνονται οι βάσεις για το μυαλό τους, να ανοίγουν παράθυρα στην ψυχή και την καρδιά τους και να πυροδοτούν τη φαντασία τους.

«Επικοινωνώντας με το αίσθημα, με τον κραδασμό της φωνής...»:

Συνέντευξη της Αγνής Στρουμπούλη

στη *Μαριάννα Δεβετζή*

Γιατί παραμύθια;

Γιατί είναι ένας λόγος αλληγορικός, μεταφορικός, όπου μπορούν να ειπωθούν τ' ανείπωτα.

Και γιατί λαϊκά;

Γιατί είναι, όπως οι χειροποίητες εικόνες, ανυπόγραφα. Έρχονται από τον βυθό της συλλογικής μας μνήμης και περνούν από γενιά σε γενιά με τον προφορικό λόγο. Δηλαδή «υφαίνονται» με πολλές ανάσες, πολλές εμπειρίες, με βαθειά αισθήματα που δοκιμάστηκαν μέσα στον χρόνο και άντεξαν. Μέσα σ' αυτά μπορούμε να αναγνωριστούμε ολόκληροι μ' όλες τις λαχτάρες, τους καημούς, τις αντιφάσεις μας... Δηλαδή, αληθινοί άνθρωποι!

Σε τι αναφέρονται τα λαϊκά παραμύθια και πόσο αφορούν τα παιδιά του σήμερα;

Τα λαϊκά παραμύθια είναι πιο πολύ τρόπος, ψυχική κλίση, παρά εγκεφαλικό νόημα. Όπως όλα τα πλάσματα μέσα στη Φύση μαθαίνουν στα μικρά τους τον τρόπο να επιβιώσουν, έτσι κι εμείς με τα παραμύθια μουύμε τα παιδιά μας στον τρόπο που ονομάζουμε και αντιμετωπίζουμε την πολυπλοκότητά μας, τους φόβους μας. Κι αυτό το βλέμμα πλάστηκε σε τούτο τον τόπο, σε τούτο το φως, μέσα σ' αυτές τις γραμμές και τους όγκους που ζουν και τα παιδιά μας.

Οπότε, καταλαβαίνεις δεν πρόκειται για πληροφορίες που ξεπερνιούνται από καινούργιες πληροφορίες, αλλά για τον τρόπο που μας χαράζει η ζωή μέσα σε τούτη την πνευματικότητα.

Χαρακτηριστικό των λαϊκών παραμυθιών είναι η αφήγηση και όχι τόσο η ανάγνωση. Τι προσφέρει αυτή η διαφορετική απεύθυνση του λόγου;

Το παραμύθι, όπως και ο ίδιος ο λόγος, ριζώνει και καρποφορεί μέσα στη σχέση.

Τα παραμύθια τα βρίσκουμε σε βιβλία, αλλά είναι καταγεγραμμένος προφορικός λόγος. Κι όπως ξέρουμε, ο προφορικός λόγος υποτάσσεται στη μουσικότητα, άρα πρέπει να ακουστεί. Μπορείς ν' ακούσεις μια μουσική, διαβάζοντας την παρτιτούρα; Μόνον οι μουσικοί.

Το παραμύθι λοιπόν, ζητάει να ενσαρκωθεί για ν' ακουστεί. Ζητάει τη δική μας ανάσα, τον δικό μας παλμό, τη δική μας συγκίνηση, μ' ένα λόγο τη δική μας ειλικρίνεια για να ζωντανέψει, να έρθουν οι εικόνες μπροστά μας με όγκο, χρώμα, γεύση, μυρωδιά.

Το έχω ξαναπεί πως αφή έχει η Αφήγηση. Και το παραμύθι δεν έχει θεωρητικό λόγο, ζητάει να μας αγγίξει, να μας συγκινήσει για να τρουπώσει στη μνήμη μας, και να μας γαλουχεί ανάλογα με την πείνα μας.

Τα παιδικά και εφηβικά βιβλία χρησιμοποιούν πολύ την εικόνα, κάνοντας τις ιστορίες πιο ελκυστικές στα μάτια των μικρών αναγνωστών. Πιστεύεις ότι τα λαϊκά παραμύθια, που είναι ιστορίες προφορικού λόγου, υστερούν ως προς αυτό;

Το λαϊκό παραμύθι μιλάει μόνο με εικόνες, που εφ' όσον τις ζωντανεύουμε μέσα από τη μνήμη των δικών μας αισθήσεων, προκαλούμε τον κάθε αποδέκτη, μικρό ή μεγάλο, να τις ολοκληρώσει με τη δική του φαντασία.

Κι εδώ βρίσκεται ο πλούτος των διαφορετικών εικόνων των διαφορετικών ανθρώπων. Η εικόνα του βιβλίου είναι μία κι ερεθίζει την όραση. Η εικόνα της φαντασίας είναι προσωπική και τρέφεται απ' όλες τις αισθήσεις.

Αυτό κι αν είναι συμμετοχή, μέθεξη κι ας αφήσουμε κάτι επιστημονικοφανείς λέξεις «διάδραση», «ενσυναίσθηση», «διαχείριση» κ.λπ. που φουσκώνουν τον εγκέφαλό μας, και μικραίνουν την καρδιά μας.

Ενώ τα βιβλία κατηγοριοποιούνται σε παιδικά, εφηβικά και ενηλίκων, τα λαϊκά παραμύθια απευθύνονται σε μικρούς και σε μεγάλους. Τι αξία έχει αυτό και τι προσφέρει σε ένα παιδί ή σε έναν έφηβο;

Τα παραμύθια των συγγραφέων είναι μονοσήμαντα. Είναι μια ιδέα, καλύτερα ή χειρότερα διατυπωμένη, μια αίσθηση προσωπική. Άσε που όταν απευθύνονται σε παιδιά συχνά πρόκειται για μια «παιδαγωγική αξία» ειπωμένη δήθεν τάχα μου σαν παραμύθι. Κι έχουν αυτά τα παραμύθια, όπως αντίστοιχα και τα παιχνίδια και οι εικόνες για τα παιδιά, πολύ ψέμα: γλυκούτσικα, γυαλιστερά, αρκουδάκια, σκυλάκια κ.λπ. πάντα σε -άκια.

Τα παιδιά φέρουν όλα τα ρεύματα της ζωής μέσα τους και ΔΕΝ μπορούν ν' αναγνωρίσουν τα αισθήματά τους μέσα σ' αυτές τις ανούσιες μονοσήμαντες ιστορίες... Το λαϊκό παραμύθι, μ' αυτόν τον απλό και καθολικό λόγο των εικόνων, καταπιάνεται με ουσιαστικά θέματα της ζωής, προσκαλώντας τον κάθε αποδέκτη του να προσλάβει ό τι αντέχει, ό τι τον ενδιαφέρει. Κι αν έχει γοητευθεί από την αφήγηση, οπότε έχει συγκρατήσει τις εικόνες, θα ανακαλύπτει μέσα στον χρόνο κι άλλα, κι άλλα μυστικά...

Τα παραμύθια είναι μονοπάτι κι είναι εξαιρετικό όταν μπαίνουμε σ' αυτό μαζί, μικροί και μεγάλοι, και μοιραζόμαστε την ίδια εμπειρία.

Πολλοί –κυρίως οι «μεγάλοι»– πιστεύουν πως τα λαϊκά παραμύθια είναι πολύ σκοτεινά και τρομακτικά, θεωρώντας τα ακατάλληλα για τα παιδιά...

Ναι, κι εμένα μ' έχουν ρωτήσει πώς μπορώ να λέω σε παιδιά ένα παραμύθι που έχει θάνατο. Είμαστε τόσο εθισμένοι στο ψέμα που αισθανόμαστε, φαίνεται, αθάνατοι!

Καταντάμε τους φόβους μας ταμπού τρομοκρατώντας, κυριολεκτικά, τα παιδιά.

«Η ζωή έχει και θάνατο» λένε απλά και ανθρώπινα τα παραμύθια, κι αντί να νομίζουμε ότι εμείς στέκουμε πιο πάνω από τη Ζωή, καλύτερα να παραδεχτούμε το μέτρο μας και να μοιραστούμε τα γεγονότα του παραμυθιού με την εξής στάση: Υπάρχει και θάνατος κι είμαστε εδώ και σ' εμπιστεύομαι και το μοιράζομαι μαζί σου. Υπάρχει τίποτα πιο παρηγορητικό από το μοίρασμα, από τη σχέση;

Τα παραμύθια αυτά δημιουργήθηκαν σε αλλοτινούς καιρούς, αλλά επιβιώνουν μέχρι τις μέρες μας. Πώς προσλαμβάνει ένα παιδί ή ένας έφηβος το λαϊκό παραμύθι σήμερα;

Δεν τα ξέρω όλα, και μάλιστα πώς προσλαμβάνει ένας έφηβος ή ένα παιδί το λαϊκό παραμύθι. Αυτό που ξέρω είναι ότι, αν μας αρέσει πολύ ένα παραμύθι – κανόνας πρώτος για έναν αφηγητή –, αυτό που μεταδίδουμε είναι το αίσθημά μας, που όσο πιο ειλικρινείς καταφέρνουμε να είμαστε, τόσο πιο βαθειά αγγίζουμε τον αποδέκτη μας.

«Επικοινωνώντας με το αίσθημα, με τον κραδασμό της φωνής...»

Τα τελευταία σαράντα χιλιάδες χρόνια δεν έχει αλλάξει το σώμα μας και ο τρόπος που λειτουργεί ο οργανισμός μας. Άρα δεν έχουν αλλάξει οι ανησυχίες μας για τον αποχωρισμό – αφού χάσαμε την προστασία της μητρικής κοιλιάς –, για τον θάνατο, για την ύπαρξή μας... Ε, μ' αυτά καταπιάνονται τα παραμύθια, γι' αυτό επιβιώνουν και μας «μιλούν» σήμερα κι ας κατοικούμε σε ουρανοξύστες.

Τα παραμύθια είναι ειπωμένα σε μια άλλη γλώσσα, σε μια δική τους γλώσσα. Ποια είναι η χρησιμότητα αυτής της γλώσσας σήμερα και κυρίως στις νεότερες ηλικίες; Πώς μπορεί να επικοινωνήσει το νεότερο κοινό με αυτόν τον λόγο;

Τη λέξη «χρησιμότητα» την πετάμε. Ανήκει σε άλλους χώρους. Στο παραμύθι μάς ταιριάζει η λέξη γοητεία, τέρψη. Αυτό το βαθύ άγγιγμα που σε συνεπαίρνει και σε βυθίζει στον κόσμο του, δηλαδή στον βαθύ δικό σου εαυτό!

Η γλώσσα του έχει ιδιομορφία. Μάλιστα! Είναι περίεργο, να πάμε πιο κοντά ν' ακούσουμε τι λέει. Έχει μουσικότητα, μας έλκει. Δεν καταλαβαίνουμε μόνο με τη λογική, καταλαβαίνουμε και με την αίσθηση· κι αυτός που λέει το παραμύθι, απαλλαγμένος από τα στραμπουλήγματα του κανόνα –γραμματικής, συντακτικού– όταν το αίσθημά του ξεχειλίζει, δεν διστάζει να φτιάξει ο ίδιος τη λέξη για να το πει.

Δεν επικοινωνούμε με το νόημα, αλλά με το αίσθημα και μετά η λέξη το πήζει σε περιεχόμενο νοήματος. Η συγκίνηση μεταδίδεται με τον ήχο, τον κραδασμό της φωνής όχι με τη λέξη. Έτσι επικοινωνούμε ακόμη, πριν μας απορροφήσουν οι τρόποι, που δεν έχουν παρουσία, παρά μόνο γραμμένες λέξεις.

Πώς μπορεί να συνδεθεί και να ταυτιστεί ένα παιδί του σήμερα με τους ήρωες αυτών των ιστοριών;

Είπαμε πως το παραμύθι έχει μεταφορικό και συμβολικό λόγο. Αυτό τα παιδιά το καταλαβαίνουν με τη μία, εμείς οι μεγάλοι έχοντας εθιστεί να κατανοούμε εγκεφαλικά, δυσκολευόμαστε.

Άλλωστε στο παραμύθι θριαμβεύει η ζωή, το «θέλω» του ήρωα που τον σπρώχνει να περάσει του κόσμου τις περιπέτειες και τις δυσκολίες, οπότε να γνωρίσει τον εαυτό του, να ωριμάσει και να γίνει άξιος ν' αποκτήσει το «θέλω» του.

Τα παιδιά είναι οι ήρωες, που όμως δεν τους επιτρέπουμε να ωριμάσουν, δηλαδή να δοκιμαστούν στη ζωή· τα περιμένουν πίσω από την πόρτα οι ασφάλειες ζωής, σπουδών, ζημιών... ΠΩΣ να γνωρίσεις τον εαυτό σου;

Άλλοι κάνουν τις επιλογές για σένα και σε πνίγουν μέσα στην ασφυκτικά προστατευτική αγκαλιά τους.

Μπορούν να αξιοποιηθούν τα λαϊκά παραμύθια για εκπαιδευτικούς σκοπούς, και πώς;

Τα λαϊκά παραμύθια είναι ένα λυχνάρι για να βρεις το μονοπάτι σου στη ζωή, να ωριμάσεις σαν άνθρωπος. Η εκπαίδευση επιδιώκει να διαμορφώσει καλούς πολίτες. Αυτός ο στόχος συγκρούεται με την ανεξέλεγκτη προσωπική ανάπτυξη [ωριμότητα], ενώ η ωριμότητα περιέχει το σεβασμό στη ζωή και τον άλλο άνθρωπο.

«Επικοινωνώντας με το αίσθημα, με τον κραδασμό της φωνής...»

Μέσα από την μακρόχρονη εμπειρία σου, τι προσφέρουν τα λαϊκά παραμύθια στο ανήλικο κοινό και ποια είναι η αποδοχή τους από αυτό;

Στα παιδιά αρέσουν πιο πολύ τα λαϊκά παραμύθια, γιατί διαισθάνονται ότι μοιράζονται μαζί τους σοβαρά πράγματα της ζωής και δεν τα αντιμετωπίζουν σαν μικροσκοπικά ανόητα ζωάκια...

Υπάρχει κάποιο μικρούτσικο, πολύ μικρούτσικο παραμυθάκι, που μπορεί να στριμωχτεί εδώ;

Η γάτα κουμπάρα

Μια φορά μια γάτα πήγε και βρήκε έναν ποντικό και του είπε να γένουνε κουμπάροι, για να μην τους τρώγει. Αυτός το είπε των αλλωνών ποντικών κι εκείνοι το παραδεχτήκανε κι έγιναν κουμπάροι.

Κάποτε είχαν γλέντι οι ποντικοί κι η γάτα τους είπε να χορέψουνε, να τους ιδεί να ευχαριστηθεί. Πιαστήκανε λοιπόν στη σειρά οι ποντικοί και χορεύανε. Σαν τους είδεν η γάτα έτσι πιασμένους στη σειρά, τaráχτηκε το αίμα της κι αγριεύτηκε και ξέχασε και τις κουμπαριές και όλα κι ήταν πια έτοιμη να χιμήξει απάνω τους.

Την βλέπει ο κουμπάρος της ο ποντικός και τα κατάλαβε όλα. Το χορό έσερνε ένας ποντικός με κομμένη την ουρά του. Αρχίζει τότε ο κουμπάρος της γάτας να τραγουδάει και να λέει:

*Κι εσύ ποντίκι κολοβό, κατά την τρύπα το χορό,
Κι η κουμπάρα μας η γάτα, κατά μας έχει τα μάτια!*

Κι ετρέξανε οι έρημοι όλοι κι εμπήκαν όλοι μεσ' στην τρύπα κι ούτε ξαναφάνηκε η φανιά τους.

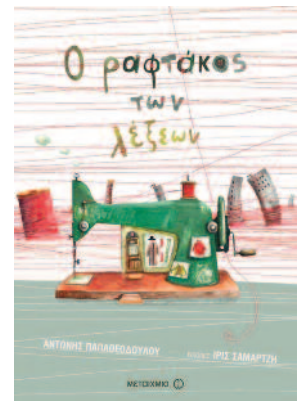
(Νάξος)

Αντώνης Παπαθεοδούλου, *Ο ραφτάκος των λέξεων* (Μεταίχιμο, 2012)

Διαβάζουν οι: Μιχαέλα Αντωνίου, Μαριάννα Δεβετζή, Παυλίνα Μάρβιν, Χρήστος Χριστόπουλος

Επιμέλεια ήχου: Βαρβάρα Μπούα

Ακούστε την ανάγνωση στο παρακάτω λινκ:
Αντώνης Παπαθεοδούλου, *Ο ραφτάκος των λέξεων*

Νομίζω πως είναι νεκρός. Δεν είμαι σίγουρος. Για να είμαι ειλικρινής, δε με πολυαπασχολεί κιόλας. Μονάχα να μη με κοιτά. Δε μου αρέσει να με κοιτάζουν στα μάτια άνθρωποι που δεν έχουμε συστηθεί. Φρικάρω. Κι αυτός με κοιτάζει μ' ένα βλέμμα σα να του έκανα κακό και να θέλει να το γυρίσει. Τα ρούχα που φοράει δε φαίνονται δικά του. Ούτε η ζωή δική του φαίνεται. Αν δε ζει ακόμα, τουλάχιστον να μην παρασιτεί. Έχω υπάρξει παράσιτο και ξέρω πως είναι να μην υπάρχουν κάπου μόνος, ούτε καν στον ύπνο. Δεν κοιμάμαι πια ή τουλάχιστον δεν κοιμάμαι πια βαθιά. Είναι σα να περιμένω να ξημερώσει για να πω πως ξύπνησα. Γιατί αργεί ο καφές; Δεν έχει κόσμο. Γιατί αργεί; Είναι ανάγκη να σφουγγαρίσει τώρα τον πάγκο; Μου έρχεται να μπω μέσα να τον χτυπήσω εγώ στα γρήγορα κι ας πληρώσω το αντίτιμο.

Το πρωί που πήρα τον ηλεκτρικό σκεφτόμουν πως με το που βγω από τον σταθμό θα έπαιρνα καφέ. Δεν έκανα άλλη σκέψη. Έλυνα σταυρόλεξο, και δεν σκεφτόμουν καμία λέξη πραγματικά. Μόνο γράμματα σημείωνα μηχανικά. Αν ήξερα πως θα είχε πέσει κάποιος από το παράθυρο, θ' άλλαζα μετρό στην Αττική. Τώρα και τον καφέ δεν ήπια και στη δουλειά άργησα. Δεν κλείνει τα μάτια. Δεν ξεκουράζει την όραση του. Εγώ αν μπορούσα θα είχα κλειστά μάτια όλο το θωρο. Δε θα κοιμόμουν. Δεν κοιμάμαι πια. Μονάχα κλείνω τα μάτια.

«Χασίς, του γιούρσου. Μάι φρεντ.» Σκάσε. Δε θέλω να σε ακούω σκάσε. Ούτε νοθευμένο χασίς θέλω. Εδώ δεν μπορώ να καπνίζω τσιγάρο εμπορίου. Τόσες προσπάθειες έχω κάνει κι όλο γελοιοποιούμαι. Η μόνη αντρική συνήθεια που κληρονόμησα

από τον μπαμπά είναι το πισίλισμα στο κατούρημα. Ποια κυρία το κάνει αυτό; Συναντηθήκαμε πάλι τυχαία κι έκανε πως δεν με πρόσεξε. Αλλά καρφώθηκε σαν πρωτάρης. Βέβαια, θα είχε πλάκα να εμφανιστώ έτσι στην δουλειά. Θα μπορούσα ν' απαντήσω επιτέλους θετικά στην ερώτηση «Ναρκωτικά παίρνεις;».

Γιατί μαζεύεται τόσοσ κόσμος; Σε όλους τώρα την βάρεσε να περάσουν από την Ομόνοια; Να δεις που θέλουν να πάρουν καφέ και ο barista θ' αυτοκτονήσει χτυπώντας το κεφάλι του στο μπλέντερ. Θα γούσταρα πολύ να κάτω να δω την έκρηξή του, αλλά αν όντως το κάνει θα το ποστάρει κάποιος στο facebook και κάποιος άλλος θα το αποθηκεύσει προτού το απαγορεύσουν. Τώρα αισθάνομαι άσχημα για τον άνθρωπο. Δηλαδή, για το αδιέξοδό της ζωής του, όχι για τον ίδιο. Κάποτε κι αυτός θα ήθελε να κάνει κάτι σπουδαίο στη ζωή του. Έστω ν' ανοίξει το δικό του μαγαζί. Αποκλείεται να διάλεγε την Ομόνοια γι' αυτό. Όσα βγάζει, θα τα δίνει για προστασία. Συχνά σκέφτομαι πως είμαι κυνικός με τους ανθρώπους γιατί οι άνθρωποι είναι κυνικοί με τους εαυτούς τους. Μετά βέβαια παρεξηγούνται γιατί δεν το παραδέχονται και εγώ βγαίνω ο κακός της υπόθεσης.

Δεν έχω ιδέα τι συμβαίνει. Γιατί κόλλησαν τ' αμάξια το ένα πίσω από το άλλο; Γιατί κατεβαίνουν οι άνθρωποι από τα λεωφορεία και χάνονται προς διάφορες κατευθύνσεις; Άντε πάλι, συμφοράρηση. Μία μέρα να πάει κάτι καλά σε αυτή την πόλη καημό το έχω. Δε με νοιάζει που θ' αργήσω δεύτερη μέρα στη δουλειά. Να πάνε να πνιγούν όλοι τους. Κυρίως η υπάλληλος του δευτέρου ορόφου. Θέλω απλώς να φτάσω εκεί χωρίς να με αγγίξει κανένας. Μισή σταγόνα καφέ να μου ρίξουν στο δρόμο, ένα λίτρο από το αίμα τους θα χύσω. Ναι, αστειεύομαι.

Ήρθαν κι οι ένστολοι. Τώρα νιώθω ασφάλεια. Να ζήσει το ελληνικό σώμα! Και βέβαια πιάνουν τα τιμημένα τους γενετήσια. Ας αποδείξουν τη χρησιμότητά τους κι ας μου ανοίξουν το δρόμο να περάσω. Τα New Balance μου είναι αρκετά ταλαιπωρημένα ήδη από τον ηλεκτρικό.

Παρά τον κόσμο που περιορίζει το οπτικό μου πεδίο, νιώθω τα μάτια του να με καρφώνουν. Είναι ακόμα ανοιχτά. Δεν βλεφαρίζει εδώ κι ώρα. Να δεις που γι' αυτό μαζεύτηκαν. Απαίσιος ο καφές. Το είχα καταλάβει πως θ' απογοητευόμουν.

Ποδοβολητά είναι αυτά; Κάποιος κλωτσάει την άσφαλτο. Δεν κλωτσάει την άσφαλτο. Κλωτσάει ένα κεφάλι. Το κεφάλι είναι κάποιου που είναι ξαπλωμένος στο πεζοδρόμιο. Να δεις που του έκλεψε το πορτοφόλι. Καίγομαι ολόκληρος. Ο καφές φταίει. Έστειλα να ενημερώσω στη δουλειά πως θ' αργήσω. Οι αστυνομικοί γιατί δεν κάνουν τίποτα; Ούτε καν τα ξύνουν. Μία δουλειά έχουν να κάνουν κι αυτοί. Και πληρώνονται και 4 φορές περισσότερο από ότι πληρώνομαι εγώ που έχω ν' αντιμετωπίσω τον κάθε κατακαημένο πελάτη. Την επόμενη φορά που θα ξανακούσω για κοινωνική ισότητα, θα χύσω την καρφίτσα που έχω στην τσάντα μου στη γλώσσα αυτού που θα το ξεστομίσει.

Κάποιος σηκώνει έναν κάδο σκουπιδιών και τον πετάει με αξιοζήλευτη ευκολία πάνω στην τζαμαρία ενός μαγαζιού. Εκεί μπροστά είναι ξαπλωμένος αυτός. Η βιτρίνα γίνεται συμπαράλια μα ο κόσμος δεν απομακρύνεται. Μοιάζουν χάρτινα πιόνια στη Monopoly. Κάποιοι κρατούν το κινητό στο χέρι και κάποιοι άλλοι φωνάζουν. Δεν έχω ιδέα τι συμβαίνει. Γιατί στέκονται εκεί χωρίς να κάνουν τίποτα.

Δεν ακούω ούτε μηχανές οχημάτων, ούτε κόρνες, ούτε φωνές ανθρώπων. Μονάχα κλωτσιές στην άσφαλτο. Ακόμα κι η

τζαμαρία έσπασε χωρίς ήχο. Καλά, αποκλείεται να μην έχει ήχο. Απλά, οι κλωτσιές ακούγονται πιο δυνατά. Ένα ζεστό υγρό με τσουρουφλάει. Κάποιος σκόνταψε πάνω μου. Δείχνει τόσο φοβισμένος. Έχει το ίδιο βλέμμα με τον ξαπλωμένο άντρα. Το ίδιο βλέμμα, μα δεν είμαι σίγουρος πως είναι ο ίδιος. Είναι να πήρε τα μάτια του και να τα φόρεσε. Τον κοιτάζω για λίγα κλάσματα κι ύστερα ρίχνω το βλέμμα μου στο άδειο ποτήρι. Ο κακοφτιαγμένος καφές κατέληξε εκεί που του αξίζει. Μειδιώ με την ειρωνεία της φράσης. Σηκώνω το βλέμμα μου κι ο νεαρός έχει εξαφανιστεί.

Σηκώνω το ποτήρι μου να το πετάξω. Μου πέφτει από τα χέρια. Είναι γεμάτο αίμα. Φαίνεται φρέσκο. Το νιώθω να τρέχει από τη μύτη μου. Δε θυμάμαι να συνέβη τίποτα. Μπορεί να έφαγα καμία ξώφαλτση μα δεν το θυμάμαι. Ζαλίζομαι. Βλέπω τους ανθρώπους να γίνονται διπλοί και μετά τετραπλοί. Τι στο διάολο είχε ο καφές και με πείραξε. Μπα, δεν είναι ο καφές. Η Αθήνα με πειράζει. Η Αθήνα τις ώρες αιχμής.

Μάλλον είναι η ιδέα μου, αλλά περιστοιχίζονται γύρω μου και με κοιτούνε στα μάτια. Κι εγώ δεν κλείνω τα μάτια γιατί φοβάμαι. Κάποιος μου βγάζει τα παπούτσια. Ετοιμάζομαι να ορμήξω. Τρώω άλλη μία στην πλάτη. Πέφτω κάτω. Κάποιος απλώνει το χέρι του να με βοηθήσει. Φοβάμαι ότι θέλει να μου πάρει τις κάλτσες και τον κλωτσάω. Τρώω κι εγώ μερικές ως αντίποινα. Κάποιοι φωνάζουν. Κάποιοι σοκάρονται. Κανένας δεν κάνει κάτι. Κοιτάζω τον αστυνομικό που είχα παρατηρήσει προηγουμένως να κάνει την πατροπαράδοτη συνήθεια του αντρικού είδους. Είναι στραμμένος με πλάτη και μιλάει στο τηλέφωνο.

Θ' αργήσω περισσότερο στη δουλειά από ό,τι υπολόγιζα όταν ενημέρωσα. Ας με απολύσουν. Χάρη θα μου κάνουν. Δε μου αρέσει η δουλειά μου ούτε ως ή άλλως. Ούτε καμία άλλη δουλειά. Ακούω τον ήχο της τζαμαρίας που έσπασε πριν μερικά λεπτά. Είναι σα να έφτασε τώρα ο ήχος στ' αυτιά μου. Νιώθω το κεφάλι μου να παραμορφώνεται από τα θρύψαλα που με πετυχαίνουν.

Αδιαφορώ για τον πόνο. Θέλω να σηκωθώ και να τους σπάσω όλους στο ξύλο. Θα ξεκινήσω από τους πιο κοντινούς και θα επεκταθώ κατά μήκος και κατά πλάτος σε ολόκληρη την πλατεία. Δε θα κάνω καμία διάκριση. Θα τους αρχίσω όλους στις κλωτσιές. Αρκεί να σηκωθώ. Θα τους τσακίσω, θα φορέσω τα παπούτσια μου και θα περπατήσω ως τη δουλειά. Εγώ στον ηλεκτρικό δεν ξαναμπαίνω. Ούτε από την πλατεία θα ξαναπεράσω. Με ακούτε;

Βγαίνει ο άντρας που μου παρασκεύασε τον καφέ. Όπως αποδεικνύεται από τα λόγια του, είναι ο ιδιοκτήτης του καφέ. Δεν είναι η κατάλληλη ώρα να τον συγχαρώ για τον πολύ εύγευστο καφέ που δεν μου παρασκεύασε. Κοιτάζει προς το μέρος μου. Δείχνει με τον παχύ του δείκτη το πρόσωπό μου. Ο αστυνομικός –που πια δε μιλάει στο τηλέφωνο– μιλάει με έναν άντρα που δε μου γεμίζει το μάτι. Νομίζω θυμάμαι να με κλωτσάει. Μία γυναίκα αναμειγνύεται στη συζήτηση και την σπρώχνουν. Προσπαθώ ν' ακούσω κάτι μα τα πάντα είναι πια ακατάληπτα. Νιώθω να μικραίνω και την ζεστή άσφαλτο να μεγαλώνει πάνω στο μάγουλό μου. Δεν ξέρω πώς μπορώ να πάω στη δουλειά σήμερα. Φαίνεται αδύνατο.

Κάνω άλλη μια προσπάθεια να σηκωθώ. Πέφτω πάλι. Δεν θυμάμαι πώς να μιλήσω. Βγαίνουν μόνο φθόγγοι. «Ακίνητος» φωνάζει αντρίκια ο αστυνομικός. Λες και μπορώ να σηκωθώ. «Ακίνητος, λέω» φωνάζει πιο απόλυτα τη δεύτερη φορά. Τεντώνω το αριστερό μου χέρι και πιάνω το ποτήρι που ήθελα να σηκώσω πριν. Με όση δύναμη νιώθω πως έχω το πετάω στο

πρόσωπό του. Δεν το αφήνει να περάσει έτσι. Μου πατάει το χέρι με την αρβύλα του. Το πατάει σα να θέλει να το λιώσει. Ύστερα, μου περνάει χειροπέδες. Κάνω ν' αντισταθώ κι ο καταστηματούχος με κλωτσάει ξανά.

Θέλω να γυρίσω να τον δω αλλά πια είμαι μπρούμυτα και με δεμένα χέρια. «Πού είναι τα χρήματά μου ρε;» φωνάζει αγριεμένα. «Ποια χρήματα;» θέλω να ρωτήσω. «Λέγε ρε πούστη πού έβαλες τα χρήματά μου!» επιστρέφει στην ερώτηση χωρίς να απαντά στη δική μου. Ένας άντρας με βγάζει φωτογραφία με το ίδιο μου το κινητό. Πότε μου το πήρε;

Οι δρόμοι ανοίγουν. Μερικοί μπαίνουν στο λεωφορείο και μερικοί άλλοι στο Τρόλεϊ 12. Ακούω χειροκροτήματα, μετά κόρνες, μετά τις μηχανές των αυτοκινήτων. Οι φωνές είναι τωρινές ή αντίλαλος από πριν; Ο αστυνομικός με σέρνει από τις ξυπόλυτες πατούσες. Χτυπάω το κεφάλι μου σ' ένα κολωνάκι. Τώρα πονάω σα να έφαγα σίδερο. Βλέπω τα ρούχα μου να διαλύονται από το σύριμο. Οι άνθρωποι, ενώ φαίνονται ν' απομακρύνονται, διατηρούν τα μάτια τους πάνω μου. Δεν αντέχω στην ιδέα πως έχω γίνει θέαμα. Τα μάτια μου κλείνουν και δεν ξέρω αν θα ξυπνήσω. Ακούω στο τέρμα κόρνες, φωνές, βιτρίνες να σπάνε, κλωτσιές στην άσφαλτο και στο σώμα μου, ακόμα και τον ήχο της καφετέριας του μαγαζιού που πριν λίγο γινόταν σμπαράλια.

Νομίζω πως είμαι νεκρός. Δεν είμαι σίγουρος. Και δεν με πολυαπασχολεί. Μονάχα να σταματήσουν οι άνθρωποι.

36ο Παγκόσμιο Συνέδριο της IBBY στην Αθήνα: «Η Ανατολή συναντά τη Δύση μέσα από τα βιβλία των παιδιών και τα παραμύθια»

της Παυλίνας Μάρβιν

Συγγραφείς, εικονογράφοι, εκδότες, επιμελητές, εκπαιδευτικοί, πανεπιστημιακοί, ερευνητές, βιβλιοθηκονόμοι είχαν φέτος την ευκαιρία να παρακολουθήσουν το 36ο Παγκόσμιο Συνέδριο της IBBY, της Διεθνούς Οργάνωσης για τα Βιβλία για Παιδιά και Νέους, το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, 30, 31/8 & 1/9 στο Συνεδριακό Κέντρο του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών με θέμα «Όταν η Ανατολή συναντά τη Δύση μέσα από τα παραμύθια και τα βιβλία των παιδιών» και 500 συμμετέχοντες από 65 χώρες.

Τα συνέδρια της IBBY στοχεύουν στο να ενημερώσουν για τις παγκόσμιες τάσεις στη γραφή και την εικονογράφηση, τις πολιτικές στην έκδοση και στην προώθηση της ανάγνωσης, τις εξελίξεις στη μελέτη και την έρευνα της λογοτεχνίας. Πραγματοποιούνται κάθε δύο χρόνια σε άλλη πόλη και σε άλλη χώρα. Το Ελληνικό Τμήμα της IBBY – Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, το οποίο, το 2019, συμπληρώνει 50 χρόνια αδιάλειπτης λειτουργίας, αγωνίστηκε να φέρει το συνέδριο στην Αθήνα θέλοντας να δείξει σε όλους ότι η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει τον πολιτισμό και την κουλτούρα και ότι η σύγχρονη δημιουργία και παραγωγή βιβλίων για παιδιά βρίσκονται σε πολύ υψηλό επίπεδο. Η Αθήνα επελέγη τελικά ως ο κατάλληλος τόπος για να συζητηθεί και να αναδειχθεί η συνάντηση των πολιτισμών, αλλά και η συνδιαμόρφωση ενός νέου πλαισίου, καθώς και των εργαλείων που θα το καλλιεργήσουν. Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλου και περιλήφθηκε στο πρόγραμμα των εκδηλώσεων για την Αθήνα – Παγκόσμια Πρωτεύουσα Βιβλίου 2018.

Στο συνέδριο της Αθήνας, μεταξύ άλλων, παρευρέθηκαν η βραβευμένη συγγραφέας Katherine Patterson, η Deborah Ellis, συγγραφέας πολλών βιβλίων για παιδιά με θέμα τη φτώχεια και τον πόλεμο, ο καθηγητής και περισσότερο γνωστός ως ερευνητής των εικονοβιβλίων Perry Nodelman, ο Gregory Maguire, συγγραφέας και ιδρυτής οργανισμών με στόχο την προώθηση της ανάγνωσης, ο Michael Neugebauer, εκδότης του οίκου Minedition, η Kathy G. Short, καθηγήτρια Γλώσσας, Ανάγνωσης και Πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο της Αριζόνα, η Leila Maktabi Fard, Ιρανή ερευνήτρια της παιδικής λογοτεχνίας, και εκατοντάδες άλλοι δημιουργοί και ερευνητές.

Στο πλαίσιο αυτής της σημαντικής διοργάνωσης απονεμήθηκαν και τα βραβεία της IBBY, το ASAHI Award και το μεγαλύτερο παγκόσμιο βραβείο σε συγγραφέα και εικονογράφο βιβλίων για παιδιά και νέους, το IBBY H.C. ANDERSEN AWARD. Φέτος το βραβείο απονεμήθηκε στην Eiko Kadono από την Ιαπωνία για τη συγγραφή και στον Igor Oleynikov από τη Ρωσία για την εικονογράφηση. Η απονομή πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος και καλύφθηκε από ιαπωνικά, ρωσικά και άλλα διεθνή μέσα. Αξίζει να αναφερθεί πως η Αθήνα υποδέχθηκε το παγκόσμιο συνέδριο της IBBY ύστερα από 42 χρόνια. Κάποιοι θυμούνται τη διοργάνωση του 1976, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, και παραδέχονται ότι άλλαξε τη ρότα της μελέτης και της έρευνας της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας στη χώρα μας.

Ιδιαίτερη προσοχή συγκέντρωσε η κεντρική παρουσίαση του Gregory Maguire με τίτλο «The Light within the Story: Fairy Tales in a Dark Time» που μίλησε για τον παρηγορητικό λόγο των παραμυθιών σε μια βίαιη, απομαγευτική εποχή. Ξεχωρίσαμε, ακόμη, την ομιλία της Ιρανής Dr. Leila Matkabi Fard («Two women, two continents, one aspiration») που αναφέρθηκε στις

Έργα του Igor Oleynikov

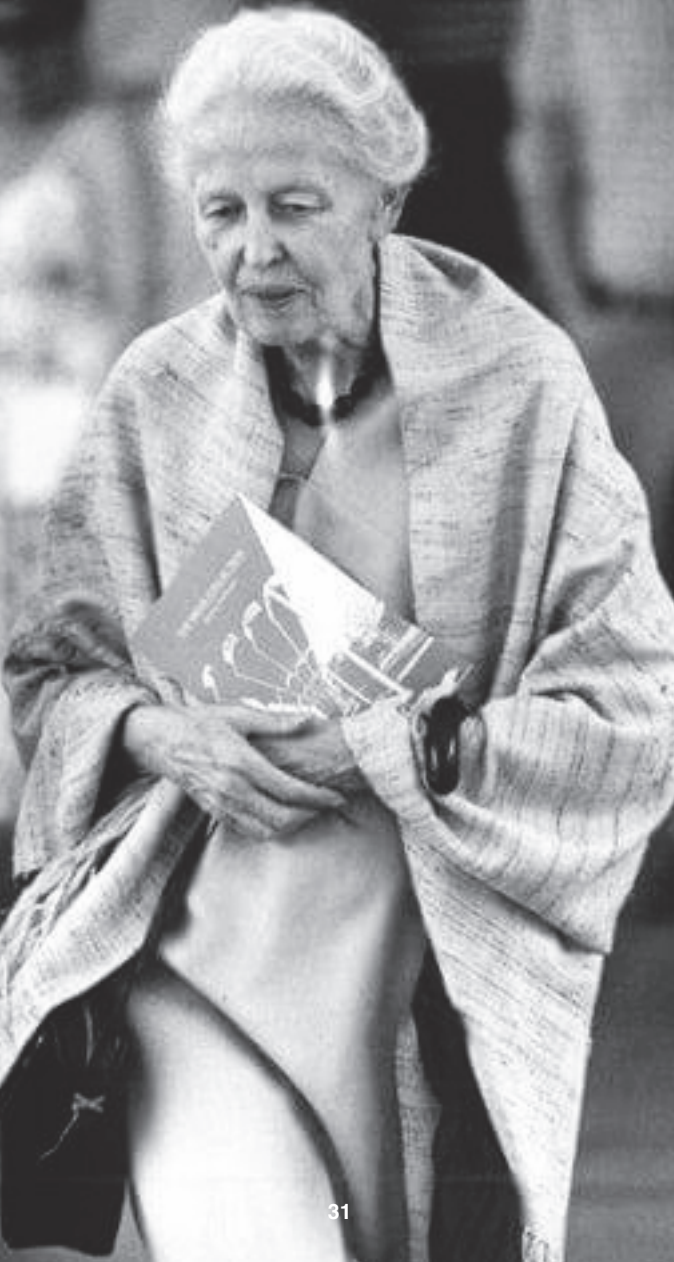
ζωές δύο ξεχωριστών γυναικών που προώθησαν με αυταπάρνηση και πνευματικό σθένος την φιλαγγωσία στις πατρίδες τους και όχι μόνο, την Ιρανή δασκάλα και ερευνήτρια Touran Mirhadi (1927-2016) και την Γερμανίδα συγγραφέα, μεταφράστρια και δημοσιογράφο Jella Lerman (1891-1970). Όπως σημείωσε ο νηπιαγωγός, κριτικός βιβλίων και συγγραφέας Απόστολος Πάππος, στο εκπαιδευτικό portal ELNIPLEX/EFTA, «Αυτή η -και- συμβολική συνάντηση των πολιτισμών, των διαφορετικών κόσμων στην Ελλάδα, μέσα από τις δεκάδες ομιλίες και συζητήσεις, πέτυχε το στόχο να φωτίσει πάνω από τα κεφάλια μας τον κόσμο των νέων ιδεών, όσων ήρθαν και όσων είναι καθ' οδόν. Η αποστολή των συνεδρίων είναι αυτή ακριβώς: η ύψωση των ιδεών στο βλέμμα όλων των ανθρώπων που τις αναζητούν».

Όλες οι περιλήψεις των ανακοινώσεων του συνεδρίου είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά.¹ Το πρόγραμμα του συνεδρίου, από την Ιαπωνία μέχρι την Αίγυπτο, την Ελλάδα και την Τουρκία, με ιδιαίτερη ευαισθησία στα θέματα παιδικού βιβλίου στη Μέση Ανατολή, δικαίωσε απολύτως τον τίτλο του. Ραντεβού πλέον με την IBBY το 2020, στη Μόσχα, όπου θα συνεχίσει να ξετυλίγεται το κουβάρι της κόκκινης κλωστής.

Ελευσίνα, 1979: Στην Παιδική Βιβλιοθήκη

του Σωτήρη Ρούσσου

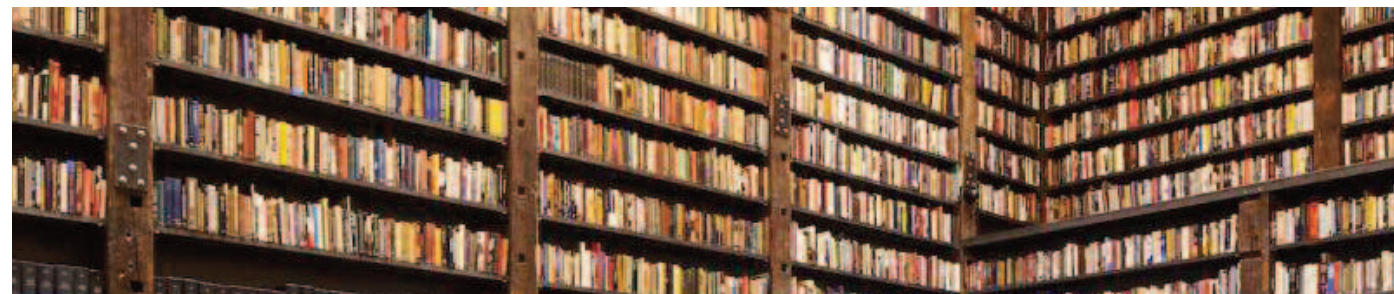

Ήταν εκεί, στα 1979, κι εγώ στην Α΄ Γυμνασίου, όταν ακούσαμε ότι στην Ελευσίνα θα γίνουν εγκαίνια μιας Παιδικής Βιβλιοθήκης από την σύζυγο του τότε Προέδρου της Δημοκρατίας, Ιωάννα Τσάτσου, με δωρεά από την κυρία Anne Gruner-Schlumberger. Μάνι μάνι δύο άγνωστες λέξεις: Anne Gruner-Schlumberger και Παιδική Βιβλιοθήκη. Τι ήθελε αυτή η θυγατέρα του μεγιστάνα των πετρελαίων Conrad Schlumberger στην εργατούπολη της Ελευσίνας; Και τι είναι μια Παιδική Βιβλιοθήκη; Εμείς το μόνο που ξέραμε ήταν η Δημοτική Βιβλιοθήκη, ένα σκοτεινό ημιυπόγειο με εγκυκλοπαίδειες και βιβλία, παλιοβιβλιοπωλικού κυρίως ενδιαφέροντος.

Η Schlumberger με το ίδρυμά της «Fondation des Treilles» δημιούργησε στην Ελλάδα είκοσι μία Παιδικές Βιβλιοθήκες σε συνεργασία με αγροτικούς συνεταιρισμούς. Πρωτοποριακό, μιλάμε για το 1979. Η Ελευσίνα δεν ήταν βέβαια αγροτική, αλλά ήταν μια πόλη εργατών, ηθελημένα παραμελημένη από τις μετεμφυλιακές κυβερνήσεις, τόσο που τα είκοσι χιλιόμετρα που την χώριζαν από το αθηναϊκό κέντρο έμοιαζαν με εκατοντάδες χιλιόμετρα απόστασης στις πολιτιστικές υποδομές.

Και η Παιδική Βιβλιοθήκη ήταν κάτι σαν μονόκερος. Κάποιοι είχαν ακούσει ότι υπάρχει κάτι τέτοιο αλλά κανείς δεν το είχε δει. Πήγαμε επιφυλακτικοί. Ήταν ένα σπίτι με κεραμίδια με έναν φοίνικα στην αυλή, σαν σπιτάκι παραμυθιών και μέσα... Χρώματα, έπιπλα, πίνακες, αφίσες, βιβλία, σκηνή για κουκλοθέατρο, πανηγύρι! Για παιδιά και εφήβους από πέντε ως δεκαοκτώ χρονών, με χιλιάδες βιβλία και ανθρώπους έτοιμους να μας «ανοίξουν» τα βιβλία. Μάλιστα στην πορεία η Παιδική, όπως την λέγαμε, έφτασε τους 8.000 τίτλους.

Τα απογεύματα δύο και τρεις φορές την βδομάδα ήμουν εκεί. Για να διαβάσω, για να γνωρίσω τον Στάινμπεκ, τον Τσέχωφ, τον Μέλβιλ, τον Φλωμπέρ, τον Ουγκώ αλλά και τον Καραγάτση, τον Μπεράτη, τον Σκαρίμπα, τον Καζαντζάκη και τα ταξιδιωτικά του Ουράνη, την Λιλή Ζωγράφου και τη Μέλπω Αξιώτη κι άλλα κι άλλα. Αλλά και ζωγράφους και εικαστικούς μέσα από βιβλία και αφίσες. Μεγαλώνοντας το διάβασμα δεν έφτανε, ήθελα συζήτηση. Ήθελα να μιλήσω για αυτά που διάβαζα, να τα υποστηρίξω και να διαφωνήσω. Στο σχολείο δεν υπήρχε χώρος. Και οι άνθρωποι της Παιδικής ήταν εκεί για να μιλήσουμε και να διαφωνήσουμε, να μας οδηγήσουν, χωρίς να μας καθοδηγούν, στον κόσμο της ανάγνωσης. Ο Γιάννης που δεν θυμάμαι το επώνυμο του και η κυρία Αντιγόνη Ρώτα, έτοιμοι να αντέξουν την βιβλιοκριτική έπαρση του εφήβου. Με αγάπη αλλά και αυστηρότητα όμως. Ό,τι έλεγες έπρεπε να το έχεις διαβάσει, τίποτα στο περίπου, στο ίσως και στο δήθεν.

Η Παιδική ήταν τόπος συνάντησης, τόπος για φίλιες, για εμένα ο χώρος που χτίστηκε μια αδελφική φιλία. Μεγαλώσαμε και αρχίζαμε να αραιώνουμε από την Παιδική. Θυμάμαι όμως ότι ακόμη και στο πρώτο έτος του Πανεπιστημίου πήγαινα να δω τους ανθρώπους της. Όσπου έφυγαν κι αυτοί, ακολούθησαν άλλες διαδρομές. Και η Παιδική είχε ήδη περάσει από το ίδρυμα της Schlumberger στο ελληνικό κράτος. Με «ιδιόρρυθμο» τρόπο μιας και το 1982 την ανέλαβε, μαζί με τις είκοσι αγροτικές, το Υπουργείο Γεωργίας και η Αγροτική Τράπεζα. Το 1993 περιήλθαν στον Οργανισμό Παιδικών και Εφηβικών Βιβλιοθηκών, χρηματοδοτούμενες κυρίως από το Υπουργείο Παιδείας. Και το 2010, η Υπουργός Παιδείας θεώρησε την δαπάνη υψηλή και τις έκλεισε. Κάποιες, όπως της Ελευσίνας, τις ανέλαβαν οι Δήμοι και τις διέσωσαν.

Η Anne Gruner-Schlumberger είχε πει για την Παιδική της Ελευσίνας: «Κάθε βιβλιοθήκη έχει τη δική της περιπέτεια... Της Ελευσίνας ήταν η πρώτη. Εγκατεστημένη ανάμεσα στο αρχαίο κέντρο και στην άκρη της πόλης, η βιβλιοθήκη έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τον Δήμο και τα παιδιά». Όταν σκέφτομαι αυτήν την περιπέτεια πάντα μου 'ρχεται στο μυαλό, δεν ξέρω γιατί, ο τίτλος ενός βιβλίου της Πόλα Φοξ: *Τα νεφελόψαρα ζούνε στη θάλασσα...*

Τι είναι το Ersilia και πως ξεκίνησες να εργάζεσαι γι' αυτό;

Το Ersilia Literary Agency είναι ένα λογοτεχνικό πρακτορείο, με έδρα την Αθήνα, το οποίο εκπροσωπεί Έλληνες και ξένους συγγραφείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό, επιλεγμένα ελληνικά βιβλία στο εξωτερικό, καθώς και ξένους εκδότες και λογοτεχνικά πρακτορεία στην Ελλάδα. Η δουλειά μας δηλαδή ως ατζέντηδες έχει δύο σκέλη: εργαζόμαστε ως διαμεσολαβητές μεταξύ Ελλήνων και ξένων εκδοτών στην αγορά και την πώληση δικαιωμάτων, αλλά και ως αντιπρόσωποι συγγραφέων εντός και εκτός συνόρων. Ξεκίνησα τη συνεργασία μου με την Ευαγγελία Αυλωνίτη, την ιδρύτρια του πρακτορείου, το 2015, κάνοντας πρακτική για μερικούς μήνες, για να δω πώς λειτουργεί ένα λογοτεχνικό πρακτορείο. Με την Ευαγγελία γνωριστήκαμε όταν ήρθα σε επαφή μαζί της σχετικά με τη μετάφραση ενός διηγήματος που είχα κάνει, του Χρήστου Οικονόμου, τον οποίο εκπροσωπεί. Από το 2016 έχω μόνιμο ρόλο στον τομέα του παιδικού βιβλίου.

Υπάρχει διεθνές ενδιαφέρον για το ελληνικό παιδικό βιβλίο; Από ποιες χώρες κυρίως;

Η αλήθεια είναι ότι είναι δύσκολο να πουληθεί το ελληνικό βιβλίο στο εξωτερικό, όπως συμβαίνει γενικά με τα βιβλία που προέρχονται από «μικρότερες», λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες, επειδή υπάρχει πολύ μεγάλος ανταγωνισμός και πολύ μεγάλη παραγωγή από μεγαλύτερες χώρες και κυρίως από τον αγγλόφωνο και γαλλόφωνο κόσμο. Ωστόσο, αυτά τα δύο χρόνια έχουμε πουλήσει ελληνικά παιδικά βιβλία στο εξωτερικό, στην Κίνα, τον αραβικό κόσμο και την Τουρκία. Ενώ υπάρχει ενδιαφέρον κι από τη Γαλλία κι από άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Κίνα γενικά δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για το παιδικό βιβλίο. Η μεγαλύτερη δυσκολία είναι ο αγγλόφωνος κόσμος.

Τι πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα θεωρείς από την εμπειρία σου πως έχει η δουλειά του λογοτεχνικού πράκτορα;

Το βασικό πλεονέκτημα είναι τα ίδια τα βιβλία. Πέραν αυτού, η δουλειά της λογοτεχνικής πράκτορα είναι μια ευχάριστη δουλειά, χωρίς πολύ άγχος, πάνω σε μια σχετικά άγνωστη πτυχή του εκδοτικού κόσμου, η οποία περιλαμβάνει ταξίδια στο εξωτερικό, στις διάφορες εκθέσεις βιβλίου, και γνωριμίες με άτομα από πολλές διαφορετικές χώρες, κάτι εξαιρετικά ενδιαφέρον. Επιπλέον, είμαι πολύ τυχερή που έχω μια πολύ καλή συνεργάτιδα με την οποία ταιριάζουμε πολύ. Ένα μεγάλο μειονέκτημα είναι ότι μπορεί να πάρει πολύ χρόνο για να επιτευχθεί μια πώληση, κι επίσης συχνά απαιτείται πολλή δουλειά για λίγα χρήματα. Όμως είναι μεγάλη ικανοποίηση να βρίσκεις το κατάλληλο «σπίτι» για ένα πολύ ωραίο βιβλίο.

Με ποιους τρόπους θεωρείς πως θα μπορούσε να ευνοηθεί το ελληνικό παιδικό βιβλίο και η προώθηση και προβολή του στο εξωτερικό μέσω κρατικής παρέμβασης;

Η αλήθεια είναι ότι η έλλειψη, ουσιαστικά, κρατικής πολιτικής βιβλίου έχει κόστος στην προώθηση ελληνικών βιβλίων στο εξωτερικό. Τόσο στα βιβλία ενηλίκων όσο και στο παιδικό βιβλίο. Συχνά μας ρωτάνε αν υπάρχει κάποια επιχορήγηση για τη μετάφραση ή την έκδοση ενός ελληνικού βιβλίου και ξέρω ότι αν υπήρχε, θα αυξάνονταν οι πιθανότητες να βρεθεί ξένος εκ-

δότης. Παράλληλα, βλέπω ότι βιβλία από χώρες αντίστοιχες με την Ελλάδα, με το ίδιο «δύσκολες» και «μη-διαδεδομένες» γλώσσες, με ισχυρή πολιτική βιβλίου όμως, έχουν πολύ μεγαλύτερη ευκολία στην προώθηση των βιβλίων τους στο εξωτερικό. Και το βλέπω και στην εκπροσώπηση ξένων εκδοτών στην Ελλάδα ότι με βοηθάει αρκετά το γεγονός ότι υπάρχει η δυνατότητα αίτησης για κάποια κρατική βοήθεια από τη χώρα προέλευσης.

Πώς θα χαρακτήριζες την πρόσφατη παραγωγή –των τελευταίων πέντε ετών, ας πούμε– παιδικού βιβλίου στην Ελλάδα; Τι θέματα κυριαρχούν ή προκρίνονται; Μπαίνεις στη διαδικασία να συγκρίνεις τα βιβλία που προωθείς με εκείνα που διάβαζες εσύ ως παιδί, και αν ναι, τι σκέψεις κάνεις επ’ αυτού;

Η παραγωγή του παιδικού βιβλίου στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια είναι πολύ αξιόλογη και νομίζω αυτό φαίνεται κι από το γεγονός ότι πλέον δεν είναι σπάνιο να λάβουν διακρίσεις στο εξωτερικό ελληνικά βιβλία. Έχουμε επίσης πολύ καλούς εικονογράφους, οι οποίοι συχνά συνεργάζονται και με ξένους εκδότες.

Δεν θεωρώ ότι υπάρχει κάτι που χαρακτηρίζει τα ελληνικά βιβλία κάνοντάς τα να ξεχωρίζουν ως προς τη θεματολογία. Άλλωστε κάτι που ισχύει συνήθως, αν όχι πάντα, με ένα καλό παιδικό βιβλίο, είναι ότι δεν απευθύνεται στα παιδιά μιας συγκεκριμένης χώρας, αλλά στα παιδιά του κόσμου. Ένα καλό παιδικό βιβλίο μ' έναν τρόπο έχει κάτι το οικουμενικό, κάτι που όλα τα παιδιά μπορούν να εκτιμήσουν. Αναπόφευκτα συγκρίνω τα βιβλία που προωθώ με τα βιβλία που κάποτε διάβαζα. Είτε επειδή κάποιο βιβλίο μου τραβάει το ενδιαφέρον και πιστεύω ότι θα μου άρεσε ως παιδί, είτε γιατί μου θυμίζει κάποιο βιβλίο που μου άρεσε μικρή, και γυρνάμε πάλι σ' αυτή την οικουμενικότητα του παιδικού βιβλίου που είναι μαζί και διαχρονικότητα, ένα καλό παιδικό βιβλίο είναι καλό σ' όποια γλώσσα κι όποια εποχή κι αν γράφτηκε.

Προωθείς, επίσης, ξενόγλωσσα παιδικά βιβλία σε Έλληνες εκδότες. Πώς επιλέγεις τα βιβλία; Τι προτιμούν συνήθως οι Έλληνες εκδότες και τι αποφεύγουν;

Εκπροσωπούμε ξένους εκδότες και πρακτορεία, συνεπώς προωθώ ολόκληρες λίστες, έτσι δεν θα έλεγα ότι επιλέγω ακριβώς τα βιβλία. Προωθώ δηλαδή και βιβλία που ενδεχομένως να μην μου αρέσουν. Στις υποβολές που κάνω όμως, επιλέγω με κριτήριο τι μου αρέσει, είτε ως εικονογράφηση είτε ως ιστορία, ή επιλέγω έναν τίτλο που θεωρώ ότι ταιριάζει γάντι σε κάποιον εκδοτικό. Οι Έλληνες εκδότες με εκπλήσσουν συχνά, ευχάριστα, με τα βιβλία που μου ζητάνε και θα έλεγα ότι είναι αρκετά ανοιχτοί στο να δουν κάτι καινούργιο και διαφορετικό. Επίσης, μία τάση της αγοράς παιδικού βιβλίου, όχι μόνο στην Ελλάδα, είναι να ζητάνε σειρές βιβλίων κι όχι μεμονωμένους τίτλους.

Έχεις ταξιδέψει και εργαστεί σε Διεθνείς Εκθέσεις Βιβλίου, σε αρκετές χώρες. Μοιράσου μαζί μας μια ενδιαφέρουσα ή αστεία ιστορία από όσες θυμάσαι.

Δυστυχώς δεν έχω κάποια αστεία ιστορία να μοιραστώ, ούτε μπορώ να θυμηθώ κάτι πάρα πολύ ενδιαφέρον... χωρίς να

σημαίνει αυτό ότι είναι βαρετές οι διεθνείς εκθέσεις βιβλίου, κάθε άλλο! Είναι πάντα μια πολύ έντονη εμπειρία, με πολλά απανωτά ραντεβού, χωρίς λεπτό για να ανασάνει κανείς, που όμως όταν το ζεις δεν καταλαβαίνεις πόσο κουράζεσαι. Όλη η κούραση βγαίνει μόλις μπεις στο αεροπλάνο της επιστροφής. Συνήθως όμως τα ραντεβού είναι με συνεργάτες που πλέον γνωρίζω καλά και που χαίρομαι που ξαναβλέπω, και παρότι είναι δουλειά, το γεγονός ότι μιλάω με ανθρώπους που συμπαθώ και εκτιμώ για βιβλία που μου αρέσουν, τα κάνει να περνάνε πολύ εύκολα. Και τα βράδια των εκθέσεων περιλαμβάνουν δείπνα με συνεργάτες ή πάρτι του χώρου και η δουλειά μπλέκεται με τη διασκέδαση. Θυμάμαι έντονα το σχεδόν μαγικό παλάτσο στα στενά της πόλης όπου έγινε το πάρτι της τιμώμενης χώρας πέρσι στην έκθεση παιδικού βιβλίου της Μπολόνια.

Έχεις σπουδάσει Αγγλική Φιλολογία, μετάφραση και δημιουργική γραφή. Σου έδωσαν, πιστεύεις, εφόδια οι σπουδές σου για την τρέχουσα επαγγελματική απασχόληση, και αν ναι ποια;

Σίγουρα, παρότι δεν μεταφράζονται ξεκάθαρα σε αυτού του είδους την «αποκατάσταση» οι σπουδές που έχω κάνει. Προφανώς το γεγονός ότι έχω σπουδάσει αγγλικά βοηθάει στην επικοινωνία μου με ανθρώπους από όλον τον κόσμο και φυσικά στην ανάγνωση όλων των αγγλικών μεταφράσεων των βιβλίων που εκπροσωπούμε. Και το γεγονός ότι έχω σπουδάσει και λογοτεχνική μετάφραση και δημιουργική γραφή με βοηθάει στη σύνταξη των κειμένων για τους καταλόγους μας, στο γράψιμο των υποβολών μου, ενώ συχνά επιμελούμαι κείμενα συγγραφέων μας και ενίοτε κάνω και κάποιες μεταφράσεις των βιβλίων μας. Επίσης, αν δεν είχα σπουδάσει μετάφραση, δεν θα είχα μεταφράσει το διήγημα του Οικονόμου κι έτσι δεν θα είχα γνωριστεί με την Ευαγγελία... Όλα κάπως συνδέονται, κι όλα βοήθησαν στο να φτάσω εδώ που είμαι.

Γράψε μας μερικά από τα αγαπημένα σου παιδικά βιβλία όλων των εποχών και τον λόγο για τον οποίο τα αγαπάς.

Αυτή είναι μια δύσκολη ερώτηση, γιατί είναι πάρα πολλά. Δυστυχώς πολλά από τα πολύ παιδικά μου βιβλία έχουν χαθεί λόγω μετακομίσεων κι έτσι πολλά τα έχω μόνο σαν εικόνες στο μυαλό μου. Αγαπούσα πολύ ως παιδί τη σειρά των κλασικών παραμυθιών των εκδόσεων Στρατίκη, και μάλιστα πρόσφατα ανακάλυψα δύο βιβλία της σειράς σε ένα παζάρι βιβλίου στην Κρήτη και ενθουσιάστηκα. Τα εξώφυλλά τους πάντα θα μου δημιουργούν ενθουσιασμό! Την ίδια περίπου περίοδο μου άρεσε πολύ επίσης ο *Ναυαγός Κοκκινοτρίχης* του Ευγένιου Τριβιζά, που μάλλον έβρισκα πολύ αστείο, αν και δεν το θυμάμαι καθόλου πια το βιβλίο... Λίγο μεγαλύτερη ερωτεύτηκα τον Ρόαλντ Νταλ και ειδικά τη *Ματίλντα και τις Μάγισσες*, που έχω διαβάσει ξανά και ξανά, ενώ μεγάλο μέρος της παιδικής μου ηλικίας αποτελούν όλα τα βιβλία της πολυαγαπημένης Ζωρζ Σαρή καθώς και οι σειρές της Ένιτ Μπλάιτον, Μάλορι Τάουερς και Σαιν Κλαιρ. Όλα αυτά τα διαβάσαμε με μανία με την αδερφή και την ξαδέρφη μου. Λίγο μεγαλύτερη, και με πολλή πίεση, γιατί τα έβρισκα «πολύ παιδικά», διάβασα τα βιβλία της σειράς Χάρι Πότερ και έγινα μεγάλη οπαδός. Συχνά όταν είμαι πολύ κουρασμένη ή πιεσμένη ξαναδιαβάζω Ρόαλντ Νταλ και Τζ. Κ. Ρούλινγκ.

Υπάρχει ένα σπίτι μέσα στο οποίο κατοικώ.

Στο σκοτεινό του υπόγειο υπάρχει η ζωγραφική. Είναι πάντα εκεί, είτε την επισκέπτομαι είτε όχι. Άλλες φορές τη νιώθω σαν εφιαλτικό, αχόρταγο τέρας κι άλλες σαν τα στιβαρά θεμέλια ολόκληρου του οικοδομήματος, ανάλογα με την στιγμή.

Το σπίτι απ' έξω, μοιάζει εντελώς κανονικό, όπως το ζωγραφίζουμε, τετράγωνο, με παράθυρα, πόρτα και σκεπή. Έχει, όμως, στοιβάδες. Αν μπορούσες να αφαιρέσεις την εξωτερική –λέω αν μπορούσες, γιατί δεν μπορείς– θα έβλεπες το περίβλημα ενός άλλου σπιτιού που θα ήθελα να βρίσκεται στη θέση του πρώτου, λέω, θα ήθελα, γιατί δεν γίνεται. Παραμέσα, αν αφαιρέσεις και αυτήν τη στοιβάδα, θα βρεις ένα τρίτο σπίτι, αλλά εκεί το πράγμα γίνεται πιο περίπλοκο, γιατί αυτή η στρώση έχει κήπο και δρόμο γύρω-γύρω, χωράφια, δέντρο, μπαλκόνι, και έπιπλα ωραία που τα αγαπώ, έχει ακόμα και γείτονες. Αυτή η στοιβάδα είναι η αγαπημένη μου. Παραμέσα, είναι το εσωτερικό του κανονικού σπιτιού, με πολλά δωμάτια κλειστά και σκοτεινά. Κάθε πρωί, απαρέγκλιτα, τρώω πρωινό. Το πρωινό δεν διαφέρει, από μέρα σε μέρα, ούτε στο γραμμάριο μαρμελάδας, αλλά μπορεί να σερβίρεται σε οποιοδήποτε δωμάτιο του σπιτιού, φτάνει να υπάρχει ραδιόφωνο και ψυχία.

Προσχέδιο για το βιβλίο της Μαρίας Κούρη
Το λουλούδι που ήθελε να πετάξει, Εκδοτική Αθηνών, 2017

Χριστίνα Φραγκεσκάκη, *Ζωγράφισέ μου ένα σπίτι*, Καλειδοσκόπιο, 2017

Αδελφοί Γκριμμ, *Η κυρία του χιονιού*, Μεταίχμιο, 2004

Η εικονογράφηση συμβαίνει στο ισόγειο. Σ' ένα δωμάτιο πολύ φιλόξενο και φωτεινό, όπου ξεκουράζομαι απ' τη σκέψη του υπογείου και των άλλων δύσκολων καταστάσεων. Εκεί, συγκεντρώνομαι και φαντάζομαι ότι, εξωτερικά, το σπίτι έχει την όψη της τρίτης στοιβάδας και φυσικά, μέσα σ' ένα τέτοιο σπίτι δεν μπορεί κανείς παρά να είναι ευτυχής.

Η εικονογράφηση, για τον δημιουργό της, είναι μια κιβωτός. Μια κιβωτός της ζωγραφικής, του παιχνιδιού, των βολικών συναισθημάτων, της ωραίας όψης της ζωής.

Όλη μέρα, απ' το πρωί ως το βράδυ, ως το άλλο πρωί, κουβαλάω αυτά τα πράγματα μέσα μου.

Αλλά ας μην υπερβάλλουμε.

Κάπως έτσι είναι το εικοσιτετράωρό μου όταν είμαι εικονογράφος και το σπίτι είναι αυτό:

Χριστίνα Φραγκεσκάκη, *Άμπερ Φάμπερ Βγε Πατάκης*, 2014

«Πατρίδα μας τα παιδικά μας χρόνια»:

Οι ιδρυτές των Εκδόσεων Μάρτης συζητούν

με την Χριστίνα Τσαπρούνη

ΜΑΡΤΗΣ

Παρουσιάστε μας με δυο λόγια τον «εκδοτικό» σας εαυτό. Ποιοι είστε;

Είμαστε ο Γιάννης Γκανάς και η Άννα Παπαφίγκου, ιδρυτές των εκδόσεων Μάρτης. Ο Γιάννης είναι εικαστικός κι εγώ θεατρολόγος και στην εκδοτική πορεία του Μάρτη ο καθένας μας ειδικεύεται σ' ένα κομμάτι της διαδικασίας. Ο Γιάννης ασχολείται με το στήσιμο των βιβλίων, τα γραφιστικά, τον σχεδιασμό των εξωφύλλων και την προώθηση των βιβλίων στην αγορά κι εγώ με τις παρουσιάσεις των βιβλίων στα σχολεία και τα βιβλιοπωλεία με τη μέθοδο του «δράματος στην εκπαίδευση», την επικοινωνία με τους συνεργάτες, τη μετάφραση των βιβλίων από τα σουηδικά.

Πώς πήρατε την απόφαση να ασχοληθείτε με τις εκδόσεις βιβλίων και ιδιαίτερος πώς και γιατί επικεντρωθήκατε στο παιδικό βιβλίο;

Πάντοτε συζητούσαμε με τον Γιάννη για ένα κοινό εγχείρημα. Η ευκαιρία παρουσιάστηκε όταν γίναμε γονείς και αρχίσαμε να διαβάζουμε πολλά και διαφορετικά παιδικά βιβλία. Στην προσπάθειά μας να βρούμε παιδικά βιβλία που λείπουν από την ελληνική αγορά στήθηκε και η ιδέα του Μάρτη. Να δημιουργήσουμε δηλαδή τον δικό μας εκδοτικό οίκο.

Όταν πρωτοξεκινήσατε ως νέος οίκος, τί δυσκολίες αντιμετωπίσατε;

Οι δυσκολίες ήταν και είναι πολλές, αλλά δεν θα θέλαμε να σταθούμε σε αυτό. Αυτό που μας παρηγορεί όταν το τοπίο σκοτεινιάζει είναι η αγάπη των αναγνωστών που ολοένα και μεγαλώνει και η προσέλευση του κόσμου σε κάθε εκδήλωση που κάνουμε. Τα χαμόγελα και ο ενθουσιασμός των παιδιών... Από αυτά αντλούμε δύναμη.

Ποιο είναι το νέο – καινοτόμο στοιχείο που φέρνετε στην αγορά του παιδικού βιβλίου;

Αυτό που προσπαθούμε είναι να έχουμε ξεκάθαρο παιδαγωγικό στίγμα. Κάθε βιβλίο που βγάζουμε να το πιστεύουμε πολύ, να το έχουμε αγαπήσει και να το υποστηρίζουμε.

Πώς κάνετε την επιλογή για την έκδοση ενός βιβλίου; Σας ενδιαφέρει περισσότερο ο συγγραφέας, το περιεχόμενο, το κοινό (και ίσως και οι απαιτήσεις του) στο οποίο απευθύνεστε; Γενικά ποια είναι η διαδικασία που ακολούθετείτε όταν πρόκειται να εκδώσετε ένα βιβλίο σας;

Μας ενδιαφέρουν τα πάντα. Ο συγγραφέας, η ιστορία, η έκδοση. Προσέχουμε το καθετί, το χαρτί, τη γραμματοσειρά, την εικονογράφηση.

Ενδιαφέρεστε περισσότερο για ξένους ή Έλληνες συγγραφείς;

Δεν έχουμε προτίμηση. Μας ενδιαφέρουν οι συγγραφείς που μας εμπνέουν. Πρόσφατα φιλοξενήσαμε την πολυβραβευμένη Αργεντινή εικονογράφο ISOL, στην οποία πιστεύουμε πάρα πολύ.

Η εικονογράφηση τι ρόλο παίζει στην έκδοση του βιβλίου;

Η εικονογράφηση παίζει πολύ σπουδαίο ρόλο. Θεωρούμε πως το βιβλίο οφείλει την επιτυχία του κατά 50% στον συγγραφέα του και κατά 50% στον εικονογράφο του. Γι' αυτό και κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να υπάρχει καλή επικοινωνία και αγαστή συνεργασία ανάμεσα στον εικονογράφο και τον συγγραφέα.

Πώς σας έχει αντιμετωπίσει το αναγνωστικό κοινό ως τώρα;

Είμαστε πολύ χαρούμενοι και ευγνώμονες για την ανταπόκριση του κοινού. Μέσα στα 4 χρόνια που υπάρχει ο Μάρτης, από το 2014, τα βιβλία μας έχουν αγαπηθεί και αποκτήσει φανατικούς αναγνώστες.

Ανάμεσα στις δράσεις σας συγκαταλέγονται και δράσεις-παραστάσεις βιβλίων σε σχολεία ή άλλους χώρους. Θα το χαρακτήριζα αυτό πρωτοποριακό από τη μεριά ενός εκδοτικού οίκου. Πόσο δεκτικό είναι το κοινό σας; Βοηθάει στην προώθηση του βιβλίου;

Οι παρουσιάσεις και οι εκδηλώσεις που κάνουμε σε σχολεία και εκπαιδευτικούς οργανισμούς, στον δικό μας χώρο και σε βιβλιοπωλεία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας του Μάρτη. Η επαφή με τα παιδιά μάς καθοδηγεί, μας δίνει μεγάλη χαρά και μας εμπνέει. Η αγάπη τους για τα βιβλία μας είναι η μεγαλύτερη επιβράβευση και επιβεβαίωση των επιλογών που κάνουμε.

Ποια είναι η πιο αστεία ερώτηση που έχετε ακούσει ποτέ από κάποιο παιδί ή αυτή που σας έφερε σε αμηχανία/αδυναμία να απαντήσετε;

Όταν συναναστρέφεις παιδιά, ξαφνιάζεσαι πάντα με τα εύστοχα σχόλιά τους, με την παρατηρητικότητα και την αντίληψή τους. Πολλές ατάκες και συμπεριφορές τους μας έχουν κάνει να γελάσουμε, ωστόσο εδώ θα αναφέρω κάτι που μας συγκίνησε πολύ: στον «τοίχο των ευχών» που έχουμε δημιουργήσει στον χώρο του Μάρτη, ένας μικρός μας αναγνώστης ευχήθηκε «να γυρίσει η μαμά»...

Δύσκολοι καιροί για εκδότες;

Δύσκολοι καιροί για ρομαντικούς...

Το δικό σας αγαπημένο παραμύθι;

Είναι πολλά, ο *Μάγκας* της Πηνελόπης Δέλτα, *Το Καπλάνι της Βιτρίνας*, *Το Where the wild things are* και πολλά πολλά ακόμα...

Τόσα πολλά θέατρα για βρέφη εφέτος... Studio Μαυρομιχάλη, Μορφές Έκφρασης, εσείς οπωσδήποτε...

Η αλήθεια είναι ότι εγώ δεν τα ξέρω αυτά και τώρα με πληροφορείτε και έχει και ενδιαφέρον δηλαδή, θα μπορούσα να πάω να τα δω... αλλά κι εγώ έκανα διάφορα και δεν το καταλάβαινα ότι υπάρχουν κι άλλα εκτός από εμάς, αλλά το υπέθετα... βέβαια αυτή τη στιγμή το θέατρο για βρέφη φέτος και πέρυσι το έχει αναλάβει η Κατερίνα Καραδήμα. Εγώ έκανα την αρχή με το «Ελα-έλα» και μετά με το «Πού είναι;» και το «Άκου». Ασχολήθηκα τέσσερα χρόνια με αυτό αλλά αυτή τη στιγμή τα τελευταία θεάματα είναι της Κατερίνας Καραδήμα που μένει στο Αγρίνιο και έχει εκεί ένα μικρό θέατρο που κάνει δουλειά με τα παιδιά. Έχει ειδικευτεί στο βρεφικό θέατρο, το οποίο είναι όντως πάρα πολύ ειδικό γιατί εκεί δεν πρέπει να γράψεις ένα κείμενο, πρέπει να φανταστείς μια παράσταση χωρίς κείμενο, πιθανόν με μια-δυο λέξεις.

Στο πρώτο έργο που έκανα, το «Ελα-έλα», έψαχνα μια ιδέα και ήμουν στο σπίτι της Άλκης Ζέη στο Πήλιο. Ήταν εκεί η εγγονή μας η οποία ήταν τότε μικρούλα κι ερχόταν από την Αγγλία, και είδε το φεγγάρι να βγαίνει και είπε «Let's go πιο κοντά» και από εκεί σκέφτηκα ότι είναι πάρα πολύ ενδιαφέρον να κάνουμε ένα πρόσωπο που προσπαθεί να πιάσει το φεγγάρι και που είναι το πιο άπιαστο πράγμα και για εμάς και για το παιδί και έτσι άρχισα να φαντάζομαι αυτή την ιστορία... Ως ένα σημείο έγραψα μια υπόθεση, αλλά μετά πια το φτιάξαμε μαζί με τη Μάρθα Κλουκίνα. Το ψάξαμε και επειδή έπαιζα εγώ η ίδια, έψαχνα να βρω τι μπορώ να κάνω με αυτό το φεγγάρι και το ευχαριστήθηκα πολύ. Την επόμενη χρονιά κάναμε ένα, πάλι με την Μάρθα Κλουκίνα, αλλά βασισμένο πάνω στην Άννα Μάσχα, που είναι ένα παιδάκι που θέλει τη μαμά του και δεν ξέρει πού είναι η μαμά του. Εκτός από το «μαμά» και το «πού είναι» δεν είχε άλλα λόγια, αλλά είχε μερικά πάρα πολύ ωραία πράγματα. Κάποια στιγμή με κάποια μαξιλάρια χάρμω, έφτιαχνε μία μαμά! Το έκανε πάρα πολύ ωραία η Άννα.

Τον τρίτο χρόνο, δεν το έκανα μεν εγώ αλλά είχα την ιδέα για μια παράσταση που να λέγεται «Άκου» και να έχει σχέση –και μάλιστα το πήρα από κάτι που έκανε η Άννα Μάσχα που πέταγε πράγματα χάρμω και βγάζανε κάποιους ήχους– με ένα μικρό παιδί –πολύ μικρό– που ακούει μια μουσική και ενθουσιάζεται, την έχει χάσει και θέλει να την ξαναβρεί, οπότε με διάφορα αντικείμενα –τα οποία στην αρχή πετάει χάρμω– απλώς χτυπάει το ένα με το άλλο, βγάζει κάποιους ήχους και σιγά σιγά χρησιμοποιώντας μερικά αυτοσχέδια σχεδόν όργανα, καταφέρνει να ξαναβρεί αυτήν τη μουσική. Αλλά αυτό δεν το έκανα εγώ. Το έκαναν ο Κορνήλιος Σελαμής και ο Δημήτρης Καραντζάς. Και ήταν από τα πολύ ωραία. Από εκεί και πέρα εγώ δεν ασχολήθηκα, απλώς χαίρομαι που κάναμε και το βρεφικό. Μπορεί κάποια στιγμή να ασχοληθώ ξανά

Είναι μεγάλη πρόκληση να ασχολείστε και με τα βρέφη...

Ναι, όντως είναι πρόκληση, και δεν το είχα σκεφτεί καθόλου, έτυχε όμως και είδα στην Ρώμη τότε μια παράσταση, λεγόταν: «Τα μικρά μυστήρια», και ξετρελάθηκα. Τότε κατάλαβα τι μπορεί να 'ναι το θέατρο για βρέφη. Καλέσαμε μάλιστα και την ηθοποιό που το έκανε στο θεατρό μας και έδωσε κάποιες παραστάσεις. Ξετρελάθηκα όλοι, και μετά κατάλαβα πόσο ενδιαφέρον μπορεί να είναι αυτό το θέατρο, που είναι περισσότερο εικόνες, ήχοι παρά ιστορία.

Τα παιδιά είναι δάσκαλοι;

Είμαστε όλοι λίγο-πολύ παιδιά. Θέλουμε όλοι μια σπίθα, μια ευκαιρία δηλαδή να ξαναγεννηθούν αυτά που νιώθαμε ως παιδιά, τα οποία είναι μαζί με αυτά που νιώθουμε σαν μεγάλοι. Έτσι γίνανε και τα θεατρικά έργα που έγραψα νωρίτερα. Τώρα είμαι ευτυχής γιατί τον χειμώνα θα παίξουμε πάλι «Το Σκλαβί». Ήταν για μένα κάτι πάρα πολύ σημαντικό. Είχε ανέβει το 2000 και τόσο χρόνια δεν το είχαμε ανεβάσει ξανά επειδή είναι πάρα πολύ ακριβό. Τώρα ο Θωμάς [Μοσχόπουλος] έχει καινούριες σκηνοθετικές ιδέες –επειδή κι ο ίδιος εξελίχθηκε μέσα σ’ αυτά τα χρόνια– και θα είναι μια τελείως διαφορετική παράσταση η οποία θα στοιχίζει και λίγο λιγότερο. Το περιμένω με μεγάλη χαρά να το δω.

Το παραμύθι στο χαρτί που δεν έχει τρίτη διάσταση, κίνηση, μυρωδιά, φώτα έτσι όπως το θέατρο, θεωρείτε πως υστερεί;

Δεν είναι συγκρίσιμα πράγματα. Άλλο το ένα, άλλο το άλλο. Αλλά και το παραμύθι πιστεύω ότι είναι ωραίο όταν δημιουργεί εικόνες. Δηλαδή, αν μια ιστορία είναι λίγο σαν περίληψη και λέει μια υπόθεση, δεν είναι τόσο γοητευτική. Πρέπει να έχει στο μυαλό του αυτός που τη γράφει κάποιες εικόνες, και τα καλά παραμύθια το έχουν αυτό. Επίσης, όταν λέω παραμύθια, το φροντίζω πάρα πολύ. Και στο εργαστήρι (του Θεάτρου Πόρτα) που δίνει κάποια μαθήματα σε δασκάλες, αυτό τονίζω, δηλαδή, ότι πρέπει περισσότερο να υπάρχουν μέσα μας οι εικόνες και να τις μεταδίδουμε. Τότε λειτουργεί πάρα πολύ το παραμύθι. Τουλάχιστον τα χρόνια πια που λέω παραμύθια, αυτό έχω καταλάβει.

Γιατί φοβιστικά παραμύθια;

Γιατί αρέσουν πάρα πολύ στα παιδιά. Το ένα από αυτά που έχω μέσα στο βιβλίο [*Παραμύθια με την Ξένια λίγο φοβιστικά*, Εκδόσεις Μάρτης, 2017] ήταν το αγαπημένο μου όταν ήμουν μικρή. Έχω γράψει ένα άλλο πολύ πιο ωραίο αλλά πιο φοβιστικό που δεν το βάλαμε στο βιβλίο –φοβηθήκαμε τους γονείς– αλλά ήταν το πιο αγαπημένο των παιδιών στο εργαστήρι. Το ζητάγανε και το ξαναζητάγανε. Ήταν «Ο άγνωστος με το κομμένο χέρι» και άρεσε πάρα πολύ. Ήταν διασκευή από ένα ιταλικό παραμύθι, αλλά το φοβηθήκαμε. Μπορεί να βγει με κάποια άλλη αφορμή.

Η αγάπη για τα φοβιστικά παραμύθια είναι χαρακτηριστικό των σημερινών παιδιών ή ήταν και παλιότερα έτσι;

Και παλιά τα παιδιά άκουγαν πολύ τρομακτικά παραμύθια και τους έκαναν και πολύ καλό νομίζω. Το να περνά κανείς από κάποια δύσκολα πράγματα με τη φαντασία του είναι πάρα πολύ υγιεινό γιατί έτσι μαθαίνεις ότι ξεπερνάς τα δύσκολα πράγματα. Αλλά πέρα από αυτό, έχουν μια φοβερή γοητεία τα παραμύθια αυτά για τα παιδιά. Δεν είναι τυχαίο ότι τα κλασικά παραμύθια έχουν διάφορα αρκετά τρομακτικά πράγματα μέσα... Βλέπω όταν παρουσιάζουμε τα βιβλία μου, και είναι τα βιβλία στη σειρά, πάνε τα παιδιά απευθείας στα φοβιστικά παραμύθια, λένε: «Αυτό θέλουμε».

Έχουν αλλάξει τα παιδιά-θεατές σε σχέση με είκοσι χρόνια πριν;

Σίγουρα έχουν αλλάξει, γιατί τα παιδιά τώρα έχουν μια τεράστια προσφορά θεάματος, ειδικά με το σινεμά και την τηλεόραση, βλέπουν φοβερά εφέ, πολύ εντυπωσιακά πράγματα τα οποία δεν τα βλέπανε παλιά. Τώρα λοιπόν όταν βρίσκεται στο θέατρο το παιδί, δεν έχει το χτυποκάρδι που είχα εγώ ας πούμε μικρότερη, πριν ανοίξει η αυλαία: ότι τώρα θα δω κάτι σπουδαίο. Τώρα έχει νόημα να κατακτάς το παιδί με άλλους τρόπους. Θεαματικά εφέ και τέτοια πράγματα θα τα δουν καλύτερα στον κινηματογράφο. Νομίζω τώρα ότι το ενδιαφέρον είναι με όσο λιγότερα μέσα γίνεται και πολύ πιο προσεκτικά να απευθυνθείς σε ένα παιδί.

Ήταν ένα παιδάκι που είχε δει μια παράσταση απ' αυτές τις πάρα πολύ –παρδαλές τις λέω εγώ– με πάρα πολλά εφέ, φασαρία και κακό, και μετά ήρθε και είδε μια παράσταση δικιά μας που ήταν πολύ... έτσι ήσυχη, δωματίου. Και τον ρώτησαν ποια σου άρεσε πιο πολύ, και είπε: «Αυτό το δεύτερο», και τον ρώτησαν γιατί και είπε: «Με ακούγανε»! Όχι άκουγα, με ακούγανε. Αισθανόταν δηλαδή ότι συνομιλεί με αυτήν την παράσταση.

Είναι για σας σημαντικό το παιδικό χειροκρότημα; Περισσότερο από των γονιών;

Ναι, το χειροκρότημα, εάν δεν είναι σχολική παράσταση, είναι και των παιδιών και των γονιών. Περισσότερο των γονιών γιατί τα παιδιά δεν τα απασχολεί το χειροκρότημα. Δεν είναι το χειροκρότημα, είναι να νιώθεις αυτό που κάνεις να περνάει. Εγώ, όταν έκανα τα πρώτα μου έργα, τρελάθηκα, γιατί ας πούμε με τον «Οδυσσευβάχ» καθόμουν ανάμεσα στα παιδιά και στα σημεία που γελούσα εγώ, γελούσαν κι εκείνα, τα σημεία που κράταγαν την αναπνοή τους ήταν τα σημεία που κι εγώ ήθελα να κρατάνε την αναπνοή τους. Η ησυχία που κάνουν τα παιδιά όταν κάτι τα ενδιαφέρει, είναι πολύ πιο εντυπωσιακή από το χειροκρότημα.

Τα παιδιά είναι πιο δύσκολο κοινό από τους γονείς; Είναι απρόβλεπτα, μπορούν να μιλήσουν...

Είναι ένα αυθόρμητο κοινό, οπότε αν βαριέται θα είναι πολύ εμφανές. Ο μεγάλος όταν βαριέται σκέφτεται απλώς πού θα πάει να φάει μετά την παράσταση και κάθεται ήσυχος. Τα παιδιά μπορούν να σηκωθούν, να πάνε να πιουν πορτοκαλάδα, να μιλούν μεταξύ τους, να κάνουν φασαρία και να νιώσεις πως δεν τα έχεις ηλεκτρίσει εκείνη την ώρα.

Είχατε ποτέ ηθοποιούς παιδιά;

Στο «Σκλαβί» είχαμε τέσσερα παιδιά που έπαιζαν εναλλάξ. Αλλά τότε είχαμε τη δυνατότητα γιατί υπήρχε ένα σχολείο δίπλα που ήταν πρωινό και απογευματινό, και παίρναμε τα παιδιά όταν δεν ήταν η βάρδια τους στο σχολείο. Ήταν πολύ ωραίο για την παράσταση. Δεν νομίζω πως θα το ξανακάναμε ποτέ, δεν είναι δυνατόν δηλαδή να γίνει αυτό, οπότε και τα παιδιά στην καινούρια παράσταση είναι κούκλες.

Έχετε σκεφτεί να κάνετε audiobook; Να ηχογραφήσετε το παραμύθι ή ολόκληρη την παράσταση;

Αυτό το έχω κάνει με τα παραμύθια που ηχογραφώ τώρα, με τα δύο βιβλία που βγήκαν που έχουν και cd μέσα. Παράσταση δύσκολα θα την ηχογραφούσα, γιατί θα έπρεπε να γίνει με έναν ειδικό τρόπο. Αλλιώς έχει δουλευτεί για το θέατρο και αυτό θα ήθελε μια ειδική δουλειά που θα μπορούσε κανείς να την κάνει, αλλά θα ήθελε πολύ χρόνο για να γίνει σωστά.

Παρ' όλο που διαβάζετε το έργο, τους ρόλους, που βρίσκεστε σε έναν χώρο όλοι οι ηθοποιοί...

Ναι, αλλά άλλο πράγμα είναι να βλέπει μια παράσταση ένα παιδί, γιατί μπορεί αντί για διάλογο, να παρακολουθεί μια παύση, να συμβαίνει κάτι πάνω στη σκηνή... και άλλη σημασία έχει πάνω στη σκηνή. Αυτό θα πρέπει να το αντικαταστήσεις με κάτι άλλο όταν ηχογραφείς... Δεν ξέρω, δεν το έχουμε κάνει κιόλας, δεν έχουμε ηχογραφήσει παράσταση... Ίσως θα έπρεπε.

Έχουν εκδοθεί θεατρικά έργα σας;

Κάποια από τα έργα μας έχουν εκδοθεί, ναι. Τώρα μάλιστα βγήκε στον Πατάκη η «Ελίζα», η οποία είχε εξαντληθεί και δεν είχε επανεκδοθεί από τον αρχικό εκδοτικό οίκο. Τα άλλα μου βιβλία είναι στον Κέδρο. Αλλά δεν τα κάνω όλα βιβλία, γιατί μερικά δύσκολα θα τα διάβαζε κανείς. Είναι περισσότερο για το θέατρο. Ας πούμε «Ο τυχερός στρατιώτης» που γράψαμε με τον Θωμά Μοσχόπουλο είναι κυρίως ένα κείμενο που θα χρησιμοποιήσουν οι ηθοποιοί για την παράσταση και δύσκολα θα το διάβαζε κανείς. Αυτή τη στιγμή νομίζω πως θα ανεβεί στην Κύπρο. Γράφονται όλα τα θεατρικά, αλλά σαν παρτιτούρα για τους ηθοποιούς.

Έχετε τρακ πριν βγείτε σε μια παιδική σκηνή;

Σε παιδικές σκηνές έπαιζα κυρίως όταν αρρώσταινε κάποιος ηθοποιός, και για να παίξω είχα τρομερό τρακ. Όταν έκανα το «Ελα-έλα» δεν μπορώ να πω ότι είχα τρακ, είχα μια τεράστια χαρά. Υπέροχα τα μωρά.

Όταν γράφετε, μπαίνετε στη θέση του παιδιού ή γράφετε σαν Ξένια Καλογεροπούλου και είστε τόσο κοντά ψυχικά με τα παιδιά;

Γράφω για να αρέσει στην Καλογεροπούλου-θεατή.

Όπως όταν ήταν παιδί ή όπως είναι τώρα;

Ακόμα και τώρα.

Πόσα χρόνια ασχολείστε με τα παιδιά;

Από το '72.

Τα μελλοντικά σας σχέδια ποια είναι;

Έχω γράψει ένα δικό μου παραμύθι που λέγεται «Αγγελίνα» και θα βγει τον Οκτώβρη, στις εκδόσεις Μάρτης. Το «Σκλαβί» θα ανεβεί το φθινόπωρο σε σκηνοθεσία Θωμά Μοσχόπουλου και Σοφίας Πάσχου. Τώρα κάνουμε πρόβες για το «Φαρενάιτ 451» και θα ανεβεί στο Φεστιβάλ Αθηνών στις 08-10 Ιουνίου, εκεί παίζω κι εγώ κάτι, είναι η Άννα Μάσχα, ο Αλέξανδρος Λογοθέτης, πολλοί ηθοποιοί – ιδιαίτερα καλοί, είμαι πραγματικά πολύ ενθουσιασμένη.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Κι εγώ.

Η θεατρική σεζόν 2017-18 τυπικά ολοκληρώθηκε την Κυριακή των Βαΐων, δηλαδή την 1η Απρίλη. Στο διάστημα που ακολούθησε μέχρι το καλοκαίρι κάποιες θεατρικές παραστάσεις συνεχίστηκαν ενώ κάποιες έκαναν τότε πρεμιέρα.

Μέχρι το τέλος της άνοιξης παρουσιάστηκαν στους θεατρικούς χώρους της πρωτεύουσας πάνω από 1.100 παραστάσεις για ενήλικο κοινό και περίπου 100 παραστάσεις για παιδιά. Ο πλούσιος αυτός αριθμός όμως δεν είναι απαραίτητο ότι μαρτυρά πως το κοινό επιλέγει να πηγαίνει θέατρο, αλλά μάλλον πως σε πείσμα των καιρών και των συνθηκών οι δημιουργοί και οι ηθοποιοί επιμένουν να παράγουν θέατρο.

Από τις 100 περίπου παραστάσεις για παιδιά που ανέβηκαν στα θέατρα της Αθήνας, ξεχωρίσαμε και παρουσιάζουμε όσες βασίστηκαν σε βιβλία. Από αυτή τη σταχυολόγηση εξαιρέθηκαν τα κλασικά παραμύθια, γιατί σταθερά πάντα αποτελούσαν –και μάλλον θα συνεχίσουν να αποτελούν– μια πλούσια δεξαμενή υλικού για το θέατρο για παιδιά. Συνολικά 13 παραστάσεις βασίστηκαν σε βιβλία που έχουν εκδοθεί. Έξι από αυτές είναι διασκευές βιβλίων Ελλήνων συγγραφέων και επτά ξένων.

Από τις έξι ελληνικής αφετηρίας παραστάσεις, οι τέσσερις προέρχονται από ενεργούς συγγραφείς είτε της νεότερης γενιάς (Αντώνης Παπαθεοδούλου, Δημήτρης Σπύρου) είτε με μεγαλύτερο συγγραφικό έργο (Άλκη Ζέη, Χρήστος Μπουλώτης). Οι υπόλοιπες δύο είναι από κλασικά μυθιστορήματα πολυδιαβασμένων συγγραφέων (Πηνελόπη Δέλτα, Γεώργιος Βιζυηνός).

Από τους επτά ξένους συγγραφείς που τροφοδότησαν τη φετινή θεατρική παραγωγή μόνον οι δύο είναι εν ζωή και μάλιστα έχουν την ίδια ηλικία μιας και οι δύο γεννήθηκαν τον Οκτώβριο 1949 (Λουίς Σεπούλβεδα και Χόρχε Μπουκάι), ενώ οι υπόλοιποι πέντε καλύπτουν μια μεγάλη χρονική περίοδο, από τον παλαιότερο Μιγκέλ ντε Θερβάντες (1547-1616), μέχρι τον πιο πρόσφατο Μίχαελ Έντε (1929-1995).

Η μεταφορά λογοτεχνικών κειμένων στο θέατρο, και μάλιστα στο θέατρο για παιδιά, μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για να ανακαλύψει ο μικρός θεατής τον κόσμο του συγγραφέα και ίσως και κάποια άλλα έργα του. Όπως και να 'χει, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί –οι οποίοι κατά κανόνα επιλέγουν την παράσταση– στέκονται συχνά αμήχανοι μπροστά στην πληθώρα και την ποικιλία των προσφερόμενων θεαμάτων και η προέλευση του κειμένου θα μπορούσε να αποτελεί ένα από τα κριτήρια επιλογής.

Από βιβλία Ελλήνων συγγραφέων

Το άγαλμα που κρύωνε του Χρήστου Μπουλώτη*

Σκηνοθεσία - διασκευή: Λευτέρης Γιοβανίδης

Στα όρια πραγματικότητας και φαντασίας, η ιστορία αυτή ασχολείται με το θέμα της προσφυγιάς, με τρόπο που καλλιεργεί όχι μόνο τις ιστορικές γνώσεις αλλά και την ενσυναίσθηση των παιδιών.

* Το βιβλίο *Το άγαλμα που κρύωνε* του Χρήστου Μπουλώτη κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη.

Ματίας ο Πρώτος της Άλκης Ζέη (βασισμένο στο μυθιστόρημα *Ο Βασιλιάς Ματίας ο Πρώτος* του Γιάννου Κόρτσακ)*

Σκηνοθεσία: Άρτεμις Γρύμπλα

Ο μικρός Ματίας στέφεται ο νεαρότερος βασιλιάς στην ιστορία. Απογοητευμένος από τον τρόπο που οι μεγάλοι κυβερνούσαν μέχρι τότε τη χώρα, αποφασίζει να δώσει την εξουσία στα παιδιά.

* Το βιβλίο *Θέατρο για παιδιά* της Άλκης Ζέη όπου συμπεριλαμβάνεται η διασκευή «Ματίας ο Πρώτος», κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο.

Η μουσική που σταμάτησε τον πετροπόλεμο του Δημήτρη Σπύρου*

Σκηνοθεσία: Νίκος Ορέστης Χανιωτάκης

Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη Νεότερη Ιστορία της Ελλάδας μέσα από μια ιστορία, που πλέκεται γύρω από την εξόριστη ζωή του Μίκη Θεοδωράκη, χωρίς ωστόσο να φαίνεται η αληθινή ταυτότητα του ήρωα.

* Το βιβλίο *Η μουσική που σταμάτησε τον πετροπόλεμο* του Δημήτρη Σπύρου κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη.

Παραμύθι χωρίς όνομα της Πηνελόπης Δέλτα*

Σκηνοθεσία: Χρήστος Χριστόπουλος

Από την ομάδα θεάτρου Δον Κιχώτες

Η Γνώση και η Φρόνηση αλλάζουν τη ζωή στη χώρα των Μοιρολατρών όπου βασιλεύει η ερημιά, σε αυτό το κλασικό αλληγορικό παραμύθι.

* Το βιβλίο *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Πηνελόπης Δέλτα κυκλοφορεί αυτοίσιον ή σε διασκευή από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, Παπαδόπουλος, Εστία, Μίνωας κ.ά.

Μια πόλη μαγική (βασισμένο στο βιβλίο του Αντώνη Παπαθεοδούλου *Η πόλη που έδιωξε τον πόλεμο*)*

Από την Κιβωτό των Μύθων

Η ιστορία μιας πόλης που κατόρθωσε να διώξει τον πόλεμο, παρουσιάζεται σε μια παράσταση που συνδυάζει ηθοποιούς, κούκλες, τεχνικές μαύρου θεάτρου και πολυμέσα.

* Το βιβλίο *Η πόλη που έδιωξε τον πόλεμο* του Αντώνη Παπαθεοδούλου κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη.

Ο τρομάρας του Γεώργιου Βιζυηνού*

Σκηνοθεσία: Γιώργος Παπαευσταθίου

Από τον θίασο Αδράχτι

Ένα έργο με έντονο το στοιχείο της ελληνικής παράδοσης, που μεταφέρει το μήνυμα της δύναμης του μυαλού. Μιας δύναμης, που αν χρησιμοποιηθεί σωστά, είναι μεγαλύτερη και σπουδαιότερη από τη σωματική δύναμη.

* Το έργο *Ο Τρομάρας* του Γεώργιου Βιζυηνού κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Από βιβλία ξένων συγγραφέων

Ο ανύπαρκτος ιππότης (βασισμένο στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Ίταλο Καλβίνο)*

Σκηνοθεσία: Βάσια Ατταριάν

Από την ομάδα Ντουθ

Μια ιστορία με μαγικά πλάσματα, ιππότες, βασιλιάδες, ξύλινα άλογα, σπαθιά, σημαίες και παιδικά παιχνίδια που μιλάει για την ταυτότητα, τον ιπποτισμό και τη δύναμη της θέλησης.

* Το βιβλίο *Ο ανύπαρκτος ιππότης* του Ίταλο Καλβίνο κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανιώτη, Γνώση, Ποσειδώνας κ.α.

Δον Κιχώτης του Μιγκέλ ντε Θερβάντες*

Σκηνοθεσία: Σοφία Σπυράτου

Μάχες με φανταστικούς εχθρούς, έρωτας και περιπέτεια σε μια παράσταση που φιλοδοξεί να δικαιώσει τη φήμη του θρυλικού Δον Κιχώτη.

* Διασκευές για παιδιά του έργου *Δον Κιχώτης* του Μιγκέλ ντε Θερβάντες κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Πατάκη, Βλάσση, Παπαδόπουλος, Μίνωας, Κέδρος, Γράμματα κ.ά.

Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' ένα γλάρο να πετάει του Λουίς Σεπούλβεδα*

Σκηνοθεσία - διασκευή: Νίκος Δαφνής

Με αγάπη και πολύ χιούμορ, το έργο μιλάει για το δικαίωμα στη διαφορετικότητα, την αγάπη για τα ζώα, την άδολη φιλία αλλά και τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

* Η νουβέλα *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει* του Λουίς Σεπούλβεδα κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Όπερα.

Ο Μάγος του Οζ του Λ. Φρανκ Μπάουμ*

Σκηνοθεσία: Νίκος Δαφνής

Η κλασική αλληγορική ιστορία με θέμα το ταξίδι του ήρωα προς την ενηλικίωση.

* Το βιβλίο *Ο μάγος του Οζ* του Λ. Φρανκ Μπάουμ κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, Ψυχογιός, Μίνωας, Κέδρος κ.ά.

Οι μικρές κυρίες της Λουίζα Μέι Άλκοτ*

Σκηνοθεσία: Αθανασία Καλογιάννη

Ένας ύμνος στην οικογένεια, την αγάπη και τη φιλία με φόντο τη ζωή τεσσάρων νεαρών κοριτσιών.

* Το μυθιστόρημα *Μικρές κυρίες* της Λουίζα Μέι Άλκοτ κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανιώτη, Άγκυρα, Πατάκη, Στρατίκη, Μίνωας, Λιβάνη, Παπαδόπουλος, Ψυχογιός κ.ά.

Μόμο του Μίχαελ Έντε*

Σκηνοθεσία: Ελένη Ευθυμίου

Μια υπέροχη ιστορία για ένα 10χρονο χαρισματικό κορίτσι-σύμβολο που επικυρώνει την ανάγκη του ανθρώπου να αγωνιστεί για ό,τι ανθρώπινο μας έχει απομείνει.

* Το βιβλίο *Μόμο* του Μίχαελ Έντε κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ψυχογιός.

Ο τρομερός εχθρός και ο αλυσσοδεμένος ελέφαντας του Χόρχε Μπουκάι*

Από την ομάδα Τόπι.

Θεατρική διασκευή δύο ιστοριών που μιλούν για την αγάπη, το μίσος και την αυτοεκτίμηση.

* Τα βιβλία του Χόρχε Μπουκάι *Ο τρομερός εχθρός* και *Ο αλυσσοδεμένος ελέφαντας* κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Όπερα.

2018-2019

Για την τρέχουσα θεατρική σεζόν 2018-19, ήδη κάποιες παραστάσεις έχουν κάνει πρεμιέρα τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο. Από όσες έχουν ήδη ξεκινήσει ή έχουν επίσημα ανακοινωθεί, αυτές που βασίζονται σε βιβλία είναι οι εξής:

Από βιβλία Ελλήνων συγγραφέων

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα του Μενέλαου Λουντέμη

Σκηνοθεσία: Ειρήνη Ιακώβου, στο Θέατρο Ακροπόλ

Ο Τρελαντώνης της Πηνελόπης Δέλτα

Σκηνοθεσία: Σοφία Σπυράτου, στο Θέατρο Βεάκη

Το όνειρο του σκιάχτρου του Ευγένιου Τριβιζά

Σκηνοθεσία: Σπύρος Καψίλης & Γιάννης Παπαθανασίου, στο Θέατρο Λαμπέτη

Από βιβλία ξένων συγγραφέων

Με Οικογένεια του Έκτωρ Μαλό

Σκηνοθεσία: Αθανασία Καλογιάννη (Θέατρο Χυτήριο)

Ο πρίγκιπας και ο φτωχός του Μαρκ Τουέν
Σκηνοθεσία: Σοφία Βγενοπούλου (Εθνικό Θέατρο)

Ο Μικρός Πρίγκιπας του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ
Σκηνοθεσία: Σοφία Παπαδοπούλου Γιάννα Καφέ (Θέατρο 104)

Παραμύθια για να σπάτε κέφι του Τζάνι Ροντάρι
Σκηνοθεσία: Δημήτρης Πλειώνης (Studio Μαυρομιάλη)

Ο μάγος του Οζ του Φρανκ Μπάουμ
Σκηνοθεσία: Νίκος Λημνιός (Θέατρο Ελπίδας)

Ο γύρος του κόσμου σε 80 ημέρες του Ιουλίου Βερν
Σκηνοθεσία: Θοδωρής Κατσαρός, Νίκος Λημνιός (Θέατρο Λύχνος τέχνης και πολιτισμού)

// Δημιουργία νέου Οργανισμού Βιβλίου και Ανάγνωσης

Στην πρώτη συνάντησή της με τους δημοσιογράφους, η νέα υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, Μυρσίνη Ζορμπά, μίλησε για τους στόχους του υπουργείου που εκφράζουν μια «κοινωνικο-πολιτισμική» προσέγγιση του πολιτισμού. Στα άμεσα σχέδια του Υπουργείου περιλαμβάνονται το «Παρατηρητήριο Εθνικού Πολιτισμικού Κεφαλαίου», η «Περιφερειακή πολιτική σύγχρονου πολιτισμού», με χρονικό ορίζοντα δεκαετίας 2020-2030, ο νέος «Οργανισμός Βιβλίου και Ανάγνωσης», προκήρυξη δράσεων για δημιουργικές ομάδες νέων παραγωγών και καλλιτεχνών, ειδικά προγράμματα για τον Πολιτισμό και τα Παιδιά και για τον Πολιτισμό και τον Αθλητισμό.

<https://www.culture.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=2412>

// Το Παγκόσμιο Συνέδριο της IFRRO στην Αθήνα, 22-25 Οκτωβρίου 2018

Η Διεθνής Ομοσπονδία Οργανισμών Συλλογικής Διαχείρισης, IFRRO (International Federation of Reproduction Rights Organizations) πραγματοποίησε στην Αθήνα, σε συνεργασία με τον ΟΣΔΕΛ, το ετήσιο παγκόσμιο συνέδριό της. Το συνέδριο έγινε τον Οκτώβριο του 2018 (από 22-25/10/2018). Συμμετείχαν εκπρόσωποι οργανισμών από περισσότερες από 50 χώρες και διακεκριμένοι ομιλητές οι οποίοι συζήτησαν τις εξελίξεις σχετικά με την προστασία δικαιωμάτων έργων λόγου και εικόνας και τη συλλογική τους διαχείριση στη νομοθεσία, την τεχνολογία και την ευρύτερη πολιτιστική παραγωγή.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Οργανισμών Δικαιωμάτων Αναπαραγωγής είναι το κύριο διεθνές όργανο που συνδέει τα μέλη οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων στον τομέα του βιβλίου και της εικόνας. Είναι ένας διεθνής, ανεξάρτητος, μη-κερδοσκοπικός οργανισμός που ασχολείται με τη διαχείριση δικαιωμάτων και την αύξηση της νόμιμης χρήσης έργων λόγου και εικόνας που υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα, και την εξάλειψη της αντιγραφής έργων χωρίς άδεια προωθώντας εύκολους και αποτελεσματικούς μηχανισμούς αδειοδότησης μέσω Οργανισμών Δικαιωμάτων Αναπαραγωγής συμπληρώνοντας τις ανάλογες δράσεις Οργανισμών Συλλογικής Διαχείρισης Δημιουργών και Εκδοτών σε όλο τον κόσμο. Εδρεύει στις Βρυξέλλες.

<https://www.ifrro.org/>, <https://www.osdel.gr/>

// Η πρώτη πολυγλωσσική βιβλιοθήκη της Αθήνας για αναγνώστες όλου του κόσμου

Από τη Δευτέρα 15 Οκτωβρίου στο Book&Play (Πλατεία Θεάτρου 10) άνοιξε τις πόρτες της μία βιβλιοθήκη καθόλου συμβατική. Έργο της οργάνωσης *We Need Books* και καρπός της αφοσίωσης δύο νέων ανθρώπων, της Ιωάννας Νισυρίου και του Ναντίρ

#4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Νούρι, η νέα πολυγλωσσική βιβλιοθήκη της Αθήνας θέλει να χτίσει μία κοινότητα γύρω από το βιβλίο, μία ζεστή γωνιά με βιβλία στα ελληνικά, στα γαλλικά, στα αγγλικά, στα σουηδικά, στα φαρσί, στα αραβικά, στα γερμανικά και σε πολλές άλλες γλώσσες και διαλέκτους. Ο χώρος διατέθηκε δωρεάν από τον Δήμο Αθηναίων σε δύο κοινωφελείς οργανισμούς, τη We Need Books και την Challedu, που συνδυάζουν παιχνίδια και βιβλία, με δράσεις εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης, κοινωνικοποίησης και δημιουργίας. Στον κάτω όροφο υπάρχει χώρος για επιτραπέζια παιχνίδια, βραδιές μυστηρίου και βιωματικό παιχνίδι, ενώ το πατάρι φιλοξενεί τη βιβλιοθήκη. Μία μικρή γωνιά είναι αφιερωμένη στα παιδιά, καθώς υπάρχει διαθέσιμη μία μεγάλη συλλογή με παιδικά βιβλία.

«Θέλουμε να κάνουμε τη βιβλιοθήκη μας αναγνωστική, να μοιάζει με σπίτι, να δημιουργεί τριβή με τον κόσμο. Μας ενδιαφέρει να είναι ένας χώρος ζεστός και όχι ιδρυματοποιημένος. Για αυτό είναι πολύ φιλόξενος», αναφέρει η Ιωάννα Νισυρίου. «Η πρόθεση μας είναι να διοργανώσουμε προβολές ταινιών, αφηγήσεις παραμυθιών και καλλιτεχνικά εργαστήρια, να βάλουμε στο πρόγραμμα ώρες ενισχυτικής διδασκαλίας για παιδιά και μάθημα εξάσκησης για τους ανθρώπους που τα ελληνικά δεν είναι η μητρική τους γλώσσα. Η βιβλιοθήκη απευθύνεται σε όλους, αλλά σίγουρα διευκολύνει τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, τους ανθρώπους που θα έρθουν πιο κοντά στο βιβλίο, θα βρουν έναν ζωντανό χώρο να διαβάσουν, να εργαστούν και να περάσουν χρόνο με τους φίλους τους, ακόμα και αν δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα».

<https://goo.gl/gZG13L>

// Δρυοκολάπτες: Δύο εικαστικοί που φτιάχνουν χειροποίητα βιβλία-έργα τέχνης

Ο Πανταζής Τσέλιος και ο Ευριπίδης Παπαδοπετράκης, απόφοιτοι και οι δύο της Σχολής Καλών Τεχνών, εικαστικοί με ιδιαίτερη αγάπη για την χαρακτική, δημιούργησαν από κοινού τον «Δρυοκολάπτη». Με πρόθεση να αναβιώσουν την τέχνη της χαρακτικής ξεκίνησαν να δημιουργούν σημειωματάρια που το καθένα είναι χειροποίητο και μοναδικό, και custom made βιβλία που θυμίζουν τα αριστουργήματα άλλων εποχών.

Ο «Δρυοκολάπτης» είναι πρωτίστως ένα καλλιτεχνικό πρότζεκτ. Οι δύο συνεργάτες δουλεύουν την υψιτυπία και την βαθυτυπία, και τις δυνατότητες που προσφέρουν για πειραματισμό. Άλλωστε η χαρακτική ήταν πάντα στενά συνδεδεμένη με την τέχνη της τυπογραφίας. Στα βιβλία που παράγουν κάθε εικόνα είναι τυπωμένη μία-μία, είναι αναλογικά σε όλη τη διαδικασία, και τα εξώφυλλα διαφέρουν από βιβλίο σε βιβλίο είναι σε μαρμαρογραφία που την φτιάχνουν οι ίδιοι, χειροποίητη.

Info: euripidispapadopetrakis.com / pantazistselios.com

Facebook: [Δρυοκολάπτης / driokolaptis](https://www.facebook.com/driokolaptis/)

Instagram: [driokolaptisgrafik](https://www.instagram.com/driokolaptisgrafik/)

Πηγή: <https://goo.gl/rqZQUt>

// Έκθεση εικαστικού βιβλίου «Το Βιβλίο ως Έργο Τέχνης» στην ΑΣΚΤ

Με αφορμή την ανακήρυξη της Αθήνας ως παγκόσμιας πρωτεύουσας βιβλίου για το έτος 2018, η ομάδα Project 2 παρουσίασε μια μεγάλη έκθεση με θέμα το εικαστικό βιβλίο στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας, στον ανακαινισμένο χώρο της Παλαιάς Βιβλιοθήκης (28 Σεπτεμβρίου-5 Οκτωβρίου 2018).

Συμμετείχαν 100 Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες και παρουσιάστηκαν πάνω από 400 εικαστικά βιβλία διαφόρων διαστάσεων και υλικών. Η έκθεση αποτελεί συνέχεια της επιτυχημένης έκθεσης του 2016, «Το Βιβλίο ως Έργο Τέχνης - Contemporary Artists' Books», που είχε παρουσιαστεί στον εκθεσιακό χώρο του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων. Η έκθεση πλαισιώθηκε από ομιλίες, workshop και παρουσίαση βιβλιοδεσίας ώστε να ενημερωθούν οι επισκέπτες για την τέχνη του βιβλίου και να γνωρίσουν τους συμμετέχοντες καλλιτέχνες. Σκοπός της έκθεσης ήταν να αναδείξει τα artists' books, ένα μέσο έκφρασης των καλλιτεχνών που πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές του 20ού αιώνα και εξελίχθηκε σε έναν πρωτότυπο και διαφορετικό τρόπο προβολής εννοιών και ιδεών που απασχολούν τον καλλιτέχνη. Ο καλλιτέχνης με αφετηρία τη μορφή του βιβλίου δημιουργεί ένα ξεχωριστό έργο τέχνης που μπορεί να συνδυάζει την γλυπτική, την φωτογραφία, την ζωγραφική, την χαρακτική, τον γραπτό λόγο, ήχο και εικόνα με άπειρες δυνατότητες δημιουργίας και πειραματισμού.

Η έκθεση πρόβαλε στο ευρύ κοινό την εξαιρετική δουλειά πολλών καλλιτεχνών από τον εικαστικό χώρο αλλά και από τον χώρο της βιβλιοδεσίας με τη φιλοδοξία να είναι η μεγαλύτερη και η πιο ολοκληρωμένη έκθεση εικαστικών βιβλίων στην Ελλάδα έως σήμερα. Ένας φόρος τιμής στο βιβλίο ως αντικείμενο τέχνης, απόλαυσης και γνώσης που συντρόφευσε τον άνθρωπο για 4.000 χρόνια έως σήμερα την αυγή της ψηφιακής εποχής.

<https://www.clickatlife.gr/culture/story/132811>

// Το Library4all υποψήφιο για το βραβείο Astrid Lindgren Memorial Award 2019

Το Library4all είναι για άλλη μια φορά υποψήφιο για το βραβείο **Astrid Lindgren Memorial Award** 2019 ανάμεσα σε 246 προσωπικότητες και οργανώσεις από 64 χώρες από ολόκληρο τον κόσμο. Το ALMA είναι το πιο σημαντικό βραβείο στον χώρο του παιδικού βιβλίου και απονέμεται σε συγγραφείς, εικονογράφους, αφηγητές και φορείς ή μεμονωμένα άτομα που προωθούν την αξία της ανάγνωσης.

Το Library4all είναι μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία που ιδρύθηκε τον Οκτώβριο του 2013 προσηλωμένη στην εκπαίδευση, τη διά βίου μάθηση, την καλλιτεχνική έκφραση και την ανάδειξη του πολιτισμού με σκοπό την ανάπτυξη της φιλοναγνωσίας σε παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας, μέσω της υποστήριξης και της ενίσχυσης σχολικών βιβλιοθηκών με βιβλία. Λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς τάσεις στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό, χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και τα μέσα

#4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2018

κοινωνικής δικτύωσης και σχεδιάζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες, εφαρμογές και άλλα προϊόντα για παιδιά, ενήλικες, ΑμεΑ, καθώς και ομάδες του πληθυσμού που βρίσκονται στο περιθώριο.

Το βραβείο θεσπίστηκε από την κυβέρνηση της Σουηδίας το 2002 για να τιμήσει την Άστριντ Λίντγκρεν (1907-2002), συγγραφέα της αγαπημένης Πίπης Φακιδομύτης. Το βραβείο είναι ετήσιο και συνοδεύεται από ένα χρηματικό έπαθλο ύψους πέντε εκατομμυρίων κορόνων Σουηδίας. Σκοπός του βραβείου είναι να αυξήσει το ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία για τα παιδιά και τους νέους, και να προωθήσει το δικαίωμα των παιδιών στον πολιτισμό παγκοσμίως. Εποπτεύεται από το Σουηδικό Συμβούλιο Τεχνών και, σε αντίθεση με πολλά λογοτεχνικά βραβεία, το βραβείο Άστριντ Λίντγκρεν χρηματοδοτείται αποκλειστικά από κυβερνητικές δαπάνες.

<http://www.library4all.com/>

// Η ελληνική συμμετοχή στην 70η ΔΕΒΘ Φρανκφούρτης

Ολοκληρώθηκε την Κυριακή 14 Οκτωβρίου η 70ή Διεθνής Έκθεση Βιβλίου της Φρανκφούρτης, η σημαντικότερη διεθνής έκθεση βιβλίου, η οποία ξεκίνησε στις 10 Οκτωβρίου στο εκθεσιακό κέντρο Messe Frankfurt, με κεντρικό σύνθημα «Ιδέες που κινούν τον κόσμο» και τιμώμενη χώρα τη Γεωργία.

Συνολικά οκτώ εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στο Ελληνικό Περίπτερο όσο και σε σημεία του εκθεσιακού χώρου που παραχώρησε στην ελληνική αποστολή η ΔΕΒ Φρανκφούρτης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προσέλκυσαν η συζήτηση για τη μετανάστευση και το προσφυγικό («Εναλλασσόμενες Πατρίδες: Η δημοκρατία τον 21ο αιώνα απέναντι στην πρόκληση των μεταναστευτικών ροών») και η φωτογραφική έκθεση «Δρόμοι Επιβίωσης», που οργανώθηκε από το Ίδρυμα της Βουλής σε συνεργασία με την Ένωση Φωτορεπόρτερ Ελλάδας. Άλλες δύο εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν εκτός του εκθεσιακού χώρου. Στο ιστορικό στέκι συγγραφέων και φιλοσόφων της Σχολής της Φρανκφούρτης, Café Laumer, η επίσημη προσκεκλημένη της ελληνικής συμμετοχής, η Μάρω Δούκα, συνομίλησε με τη Μικέλα Χαρτουλάρη («Στις γραμμές του μύθου και της Ιστορίας») και στο βιβλιοπωλείο Weltenleser παρουσιάστηκε η ανθολογία *Dichtung mit Biss* [Ποίηση με πείσμα], Edition Romiosini/CeMog-Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, με έργα 50 Ελλήνων ποιητών/τριών σε επιλογή της ανθολόγου και ποιήτριας Μαρίας Τοπάλη.

Στο Ελληνικό Περίπτερο προβλήθηκαν περισσότεροι από 1.000 τίτλοι βιβλίων (σύγχρονη πεζογραφία, παιδικό και εφηβικό βιβλίο, ποίηση, δοκίμιο, λευκώματα, εκδόσεις μουσείων, τέχνης, αρχιτεκτονικής και γαστρονομίας, μέθοδοι εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, μεταφρασμένα ελληνικά βιβλία, Κρατικά Βραβεία Λογοτεχνίας 2016) από 40 και πλέον εκδότες. Ακόμη, παρουσιάστηκε μια ειδική θεματική βιβλιοθήκη 61 βιβλίων από 19 εκδότες («Imagine All the People-Επιλεγμένα βιβλία Ελλήνων συγγραφέων για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες»), στο πλαίσιο του τριπλού ελληνικού αφιερώματος-παρέμβασης στο

ζήτημα της μετανάστευσης και του προσφυγικού στην Ευρώπη, το οποίο εναρμονίστηκε με την κεντρική εκστρατεία της φετινής ΔΕΒ Φρανκφούρτης για τα ανθρώπινα δικαιώματα («I'm on the same page»).

Επιπλέον, η παρουσία του ελληνικού βιβλίου στο εξωτερικό αποτυπώθηκε σε Κατάλογο μεταφρασμένων ελληνικών βιβλίων για το 2017-2018, όπου παρουσιάζονται βιβλία για παιδιά και για ενήλικες, πάνω από 60 Ελλήνων συγγραφέων, που εκδόθηκαν από 16 ελληνικούς εκδοτικούς οίκους και έχουν ήδη μεταφραστεί και κυκλοφορήσει σε χώρες εντός και εκτός Ευρώπης.

Δελτίο Τύπου ΕΙΠ

// Syn_Energy Berlin_Athens, το πρώτο ελληνογερμανικό συνέδριο συγγραφέων (Βερολίνο, 17-21/10 2018)

Με μια μεγάλη νύχτα ανάγνωσης υποδέχθηκε το κοινό στις 17 Οκτωβρίου το ελληνογερμανικό συνέδριο συγγραφέων Syn_Energy Berlin_Athens στο Βερολίνο. Στις δύο σκηνές του πολυχώρου της διοργάνωσης πάνω από 20 συγγραφείς από την Αυστρία, τη Γερμανία, την Ελβετία, την Ελλάδα και την Κύπρο διάβασαν και παρουσίασαν αποσπάσματα του έργου τους με συντονιστές τον Jan Wagner (συγγραφέα και μεταφραστή) και την Cornelia Jentsch (κριτική λογοτεχνίας).

Σκοπός ήταν η καλλιέργεια ενός διαλόγου-γέφυρας μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών ανθρώπων του πολιτισμού και η γνωστοποίησή του σε ένα ευρύτερο κοινό. Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία μιας πολιτισμικής ελληνογερμανικής κοινότητας. Αυτό όμως είναι μια μακρόχρονη διαδικασία. «Δεν είναι κάτι που είναι εφικτό σε μικρό χρονικό διάστημα. Αυτή η εκδήλωση είναι μια πρώτη έκφραση αυτού του στόχου», ανέφερε η Μικαέλα Πρίντσιγκερ, μεταφράστρια ελληνικής λογοτεχνίας προς τα γερμανικά, ιδρύτρια του diablog.eu και καλλιτεχνική διευθύντρια του Syn_Energy Berlin_Athens.

Θέματα όπως η εθνική καταγωγή, το βιολογικό/κοινωνικό φύλο, ο μύθος, ο ρόλος της κοινωνικής προέλευσης και η σημασία του στη γραφή και η ύπαρξη ή όχι στρατευμένης λογοτεχνίας σήμερα μέσα από τις ιδιαίτερες συνθήκες που βιώνει τόσο η Γερμανία όσο και η Ελλάδα είναι μόνο μερικά από τα θέματα που αποτέλεσαν κυρίους άξονες του συνεδρίου στο οποίο συμμετείχαν 25 συγγραφείς. Διοργανωτές του ήταν οι εκδοτικοί οίκοι Lettretage e.V και Diablog Vision e.V.

<https://syn-energy.lettretage.de/en/about-us/>

Φίκος, «Volatiliium» (Φρανκφούρτη, Οκτ. 2017)